

Edebiyat Bahçesi

Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi

Sayı: 3

Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2009

Dört aylık yerel süreli yayın

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü

Prof. Dr. Ali Güzelyüz

guzelyuz@gmail.com

Yazı İşleri Müdürü

Araş. Gör. Zekai Kardaş

zekaikardas@yahoo.com

Editör

Can Şen

cansen20@gmail.com

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ali Güzelyüz

Prof. Dr. Halil Tokar

Prof. Dr. Mahmut Kaplan

Prof. Dr. Mehmet Atalay

Prof. Dr. Mustafa Çiçekler

Prof. Dr. Nurullah Çetin

Prof. Dr. Mehmet Yavuz

Araş. Gör. Zekai Kardaş

Araş. Gör. Kadir Turgut

Can Şen

Yazışma Adresi

Prof. Dr. Ali Güzelyüz

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi

Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

34459 Beyazıt-İstanbul

E-posta Adresi

edebiyatbahcesi@gmail.com

İnternet Adresi

<http://www.edebiyatbahcesi.com>

MEHMET ÇINARLI VE SANATI

Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Özgeçmişi: 1925 yılında Karaman'a bağlı Ermenek'te doğdu. İlkokulu babası Osman Çınarlı'nın sağlık görevlisi olarak bulunduğu köylerde tamamladı. Ortaokulu da 1937-1940 yılları arasında Konya Lisesinin orta kısmında yatılı olarak okudu. Daha sonra parasız yatılı sınavını kazanıp 1940 yılında Antalya Lisesine nakledildi. 1943 yılında başladığı üniversite öğrenimini 1948 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Okulu (daha sonraları Fakülte)nda tamamladı. Devlet memurluğuna Maliye Bakanlığında başladı. 1960 yılında Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdür Yardımcılığına getirildi. Bu görevi sırasında kazandığı bir bursla 1961 yılında sekiz ay süreyle Amerika Birleşik Devletinde bulundu ve Amerikan Üniversitesinde kamu yönetimi ile ilgili bazı derslere devamının yanında Amerika'nın değişik eyaletlerinde incelemelerde bulundu.

1964 yılında Maliye Tetkik Kurulu Üyeliğine, 1967 yılında da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Sayıştay Üyeliğine seçildi. Bu görevini 14 yıl sürdürdükten sonra 1981 yılında Sayıştay Genel Kurulunca Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçildi. 1990 yılında bu görevinden emekliye ayrıldı. 17 Ağustos 1999 tarihinde Ankara'da vefat etti.

Şair, nesir yazılarında, hatıralarında, kendisiyle yapılan konuşmalar da olduğu gibi bazı şiirlerinde de özgeçmişine ait bilgilere, hayatının ve ailesinin canlı kesitlerine yer vermiştir. Örneğin "Asmalar Altında Doğdum", "Ermenek Yolları", "Baharlar", "Kışlar Geçirirdik Antalya'da" şiirlerinde çocukluğu ve gençlik yılları; "Mutluluk" ve "Gülüşün Eksilmesin" şiirlerinde ikinci eşi Gönül; "Tasfiye"de kendisinde hatıra kalan kimi eşyaları, "Ziyaret"te halaları, babaannesi; "Üçüncü Kuşak" ta yaşlılık dönemi ve torunları; "Makine ve Şiir"de damadı; "Bu Son Ayrılıktır" da annesi, başka şiirlerinde de hayatının diğer kesitlerine ait parçalar bulabiliyoruz.

Kişiliği: Çınarlı'nın kişiliğine, karakterine ilişkin bilgileri daha çok onun *Sanatçı Dostlarım* adlı kitabında yer alan yazılardan, hatıra ve mektuplaşmalarını konu alan metinlerden ve şiirlerinden çıkartabiliyoruz. Ayrıca onu yakından tanıyanların, eşinin dostunun Çınarlı ile ilgili anılarını, ellerindeki bilgi ve belgeleri yayımlamaları da bu önemli sanatçı ve yazarın biyografisinin tamamlanmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Benim de bir süre yakından tanıma imkânı bulduğum şair, her şeyden önce dürüst, ilişkilerinde samimî, mütevazı ve yumuşaktır. Sanıldığı gibi geçimsiz biri değil, sosyal ilişkilerinde olumlu bir tavrın sahibidir. Ancak

doğru bildiği şeyleri söylemek uğruna karşısındakini darıltmayı, düşman kazanmayı göze almaktan çekinmez, nabza göre şerbet vermeyi beceremez. Bu bakımdan çoğu zaman yanlış anlaşılmıştır. Şair, bu özelliğini "Alın Yazısı" şiirinde biraz kırılğan bir üslûpla açık açık belirtmiştir. Dik başlı yaratılışını doğduğu memleketinin taştan ve çakıldan oluşuna ve mayasının kendisini sert yoğurmasına bağlamaktadır. O, hep dağ zirveleri gibi yücelikleri dilemiş ancak "bataklık kuşları" diye nitelendirdiği aşağılık kişilikli, çıkarıcı ve kötü düşünceli insanlar kendisine cephe almıştır. Şair, kendisine atfedilen ve yanılısamaya dayalı olan "geçimsiz" imajı konusunda şu açıklamayı getiriyor:

“Yalana baş sallayıp susmasını bilmedik,
Huysuz, geçimsiz diye şöhretimiz yayıldı.”

Çınarlı, menfaat ilişkilerinden şiddetle kaçınır. Bir yakını, dostu ya da tanıdığı önemli bir konuma gelince bunu bir fırsat bilip onun o konumundan yararlanmayı hiç düşünmediği gibi böyle davrananları da şiddetle kınamış ve kimi yazılarında da verdiği örneklerle bunları eleştirmiştir. O, kişinin olduğu gibi görünmesi gerektiği ilkesini benimsemiştir. Riyaya, bir takım amaçlara ulaşmak için ödünç alınmış ikinci kişiliklere tevessül etmemiş, hep sade olmayı yeğlemiştir. Tabasbus ve dalkavukluk nefret ettiği iki kavramdır.

Kararlarında, hükümlerinde ve değerlendirmelerinde titiz ve şüphecidir. Doğruluğunu test etmeden hiçbir düşünceye inanmaz ve söz ya da yazıyla ilan etmez. Doğruyu bulma adına olan bu titizliği ve şüpheciliği kuşkusuz takdire değer bir özelliktir.

Çelebi bir kişiliğe sahip olan Çınarlı, sakın görünüşü, yumuşak üslûbu, dost sıcaklığı, babacanlığı ve bilge kişiliğiyle insana güven veren bir yapıdadır. Kasıntısı olmayan, sonradan edinilmiş makam mansıp gibi etiketleri dostluk ilişkilerinde öne sürmemesi, muhatabına kendini oldukça rahat ifade etme imkânını vermiştir.

Çınarlı'nın en önemli özelliklerinden birisi idealist olmasıdır. İdeali ve düşüncesi uğruna her türlü fedakârlığa katlanmasını bilmiştir. Bütün imkânsızlıklara rağmen *Hisar* dergisinin onca yıl yükünü taşıması bunun en önemli göstergesidir. Mehmet Kaplan'ın deyimiyle "Bir tapınağı taşıyan büyük sütunlar gibi onu omuzunda taşımıştır". "Niye Efkârlıyım" şiirinde şair büyük idealizmini şöyle ifade eder:

“Hep büyük ülkülerin uğruna girdim savaşa
Hane viran olacaktır dediler dinlemedim.”

Sanat Hayatı: Mehmet Çınarlı, sanat ve edebiyat hayatına 1942

yılında lise öğrencisi iken değişik gazete ve dergilere şiir ve yazı göndererek başlamış, 1950'den kesintilerle birlikte 1980 yılına kadar Ankara'da çıkarılan aylık fikir ve sanat dergisi olan *Hisar*'a kurucu, yönetici, yazar ve şair olarak uzun soluklu katkılarda bulunmuştur. Bu derginin çoğu zaman temel direği ve başyazarı o olmuştur. Mehmet Çınarlı, *Hisar* dergisiyle özdeşleşmiş gibidir. Çocuğu olarak gördüğü derginin ilk idare yeri kendi evidir. *Hisar* dergisinin gerek 1. dönemi olan 1950-1957, gerek 2. dönemi olan 1964-1980 yılları arasında hemen her sayısına şiir ya da yazı verdiği gibi derginin sanat ve edebiyat anlayışını ve yayın ilkelerini kuramsal anlamda çoğunlukla o ortaya koymuştur. Çınarlı, derginin etkili ve başarılı bir biçimde yayımlanmasını hayatının en önemli amaçlarından biri hâline getirmiş ve bunun için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır.

Hisar'ın dışında *Antalya Gazetesi* (1941-1942), *Çınaraltı*, *Yedigün*, *Yarımay*, *Doğu* (1942-1950), *Çağrı* (1957-1964), *Türk Yurdu* (1958-1960), *İlgaz* (1961-1981), *Türk Edebiyatı* (1981-1988), *Türk Dili* (1985-1988) gibi yayın organlarında da şiir ve yazı yayımlamıştır.

Çınarlı'nın ilk beslenme kaynakları “Kerem ile Aslı”, “Arzu ile Kamber”, “Tahir ile Zühre” gibi halk edebiyatı ürünleridir. Ortaokul ve lise yıllarında etkisinde kaldığı başlıca şairler, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya gibi hececi şairlerdir. Lise ikinci sınıftan itibaren ise Divan şairlerine tutulur. Bu yılda Fuzulî hakkında bir konferans bile vermiştir.

1977 yılında Mısır Hükûmetinin davetlisi olarak Kahire'ye gitmiş, 1980 yılında da Yugoslavya'nın Struga şehrinde yapılan milletlerarası şiir festivalinde Feyzi Halıcı ile birlikte Türkiye'yi temsil etmiştir.

Şiirlerinden bir kısmı İngilizce, Fransızca, Almanca ve Makedonca'ya çevrilmiştir. Ayrıca 15 şiiri de bestelenmiştir. Şair, şiirin dışında başka türlerde de ürün vermiştir. Mehmet Çınarlı, deneme, hatıra, portre, gezi yazısı gibi türlerde de ürün vermiştir. Onun denemeleri sosyal ve siyasî konulardan dil ve edebiyat yazılarına kadar uzanır. Üzerinde yazı yazdığı konuları çok iyi hazmetmiş olan yazar, bunları aktarırken hiç zorlanmadan, son derece akıcı, açık ve anlaşılır bir üslûpla kâğıda dökmektedir. Bunlar, okuyucuyu yormayan, samimî, içten, sıcak konuşma üslûbuyla kaleme alınmış canlı ve işlek Türkçenin en güzel örnekleri arasında yer alırlar. Çınarlı, şiirinde olduğu gibi nesrinde de kelimesinden dilbilgisi kurallarına kadar Türkçeye özen göstermiştir.

Deneme, Hatıra, Portre ve Gezi Notları: *Halkımız ve Sanatımız* (1970), *Söylemek Yaraşır* (1978), *Sanatçı Dostlarım* (1979), *Hatıraların Işığında* (1984), *Aynı Yolda* (1986), *Mısralarda Gezinti* (1990), *60 Yılın Hikâyesi*(1999).

Bunların dışında Çınarlı'nın *Personel Kanununun Malî Hükümleri* (1966) adlı meslekî bir eseri de bulunmaktadır.

Aldığı Ödüller: *Bir Yeni Dünya Kurmuşum*: Türkiye Millî Kültür Vakfı, 1974 yılı Edebiyat Armağanı, *Sanatçı Dostlarım*: Türkiye Millî Kültür Vakfı 1979 yılı Jüri Özel Armağanı. 1982 yılında kendisine Kayseri Sanatçılar Derneği'nin "Edebiyat Armağanı" verildi. *Zaman Perdesi* kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 1983 yılında "Yılın Şairi" seçildi. 1992 yılında Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) tarafından "Üstün Hizmet Ödülü"nü aldı.

Şiir Kitapları: *Güneş Rengi Kadehlerle* (1958), *Gerçek Hayali Aştı* (1969), *Bir Yeni Dünya Kurmuşum* (1974), *Zaman Perdesi* (1981), *Güzelliklere Doymam* (1995).

Şiiri ve Şiir Anlayışı: Mehmet Çınarlı, içli bir şair, yumuşak üslûplu bir yazar, idealist bir dergi yöneticisi, çelebi bir Anadolu insanı, mütevazı ve sıcak bir dost, adil ve dürüst bir devlet adamı ve hayatıyla bu dünyaya anlam katmaya çalışan erdemlilerden biriydi.

Türk edebiyatı tarihinde *Hisar* dergisi etrafında oluşan ve "Hisarcılar" adıyla ağırlıklı bir yer edinen sanat edebiyat topluluğunun ana gövdesi Mehmet Çınarlı, kimilerinin bu dergiyle özdeşleştiğinden dolayı "Mehmet Hisarlı" diye anıyordu.

Mehmet Çınarlı, Türk şiirinin özellikle 1940'lı yıllardan sonra dejenere olduğunu düşünmüş buradan yola çıkarak kendi sanat anlayışını ortaya koymaya çalışmıştır. Garipçiler, II. Yeniciler, Maviciler, Sosyalist Gerçekçiler, soyut şiirciler gibi edebî akım, topluluk ve anlayışlara karşı hem muhtevada hem de şekilde tepkinin yerli, millî ve gelenek adına önemli temsilcilerinden biridir. Garipçilerin şiiri bayağılaştırdığını, değerini iyice düşürdüğünü, yavanlaştırdığını, basitleştirdiğini, onların her yönden maziyi inkâr ettiklerini, buna karşın İkinci Yenicilerin de şiiri büsbütün anlaşılabilir bir hâle getirdiklerini, anlamsız, kuralsız birtakım sayıklamalardan oluşan metinlere dönüştürdüklerini ileri sürerek tepkisini göstermiştir. O yeni zamanlarda ortaya çıkan ve değişik bakımlardan geleneğe dönen ve yaslanan şairlerden farklı olarak gelenekten kopmayan, geleneği geçen zaman içinde geliştirerek üreten bir devamın şairidir.

Şairin şiirde yapmak istediği, kısaca kendi ifadeleriyle söylemek istersek "kelimelerle bir musikî eseri yaratmaktır". O, gelenekselleşmiş şiir formlarıyla güzelliği aramaya çalışmıştır.

Çınarlı'nın şiiri özellikle millî ve manevî değerlerimizi inkâr ve yabancıları taklit anlayışına, geçmişimizle, geleneklerimizle bağlarını

koparmış, Türk'e mahsus duyuş ve düşünüşle ilgisini kesmiş edebiyata bir tepki olarak yerli ve millî duruşun bir ifadesi olarak kendini göstermiştir. Çınarlı geçmişe bağlıdır. Batılı şiiri taklit etmediği gibi Yahya Kemal'i de başka şairleri de aynen taklit etmemiştir. Ancak hem batıdan hem de doğudan yararlanmaya da karşı olmamıştır. O, esas itibariyle sanatçının yerli ve millî kalarak evrenselleşebileceğine inanır. Yabancı taklitçiliği ve kopyacılığının ise şiddetle karşısındadır. Bu düşüncesini bir yazısında şöyle verir:

"Türk halkına seslenmek iddiasında bulunan şairlerin eserlerinin çoğu Türk'ün zevkinden, anlayışından herhangi bir iz taşımazlar. Bunlar yabancı şairlerin etkisi altında yazılmış, hatta onlardan kopya edilmişlerdir. Batıda uzun bir değişme ve gelişme süresi sonunda varılan ve içinden çıktığı milletlerin özellikleriyle sıkı sıkıya bağlı bulunan sanat akımları, hazır elbiseler gibi yurdumuza sokularak o değişikliklerin hiç birini geçirmemiş olan, o özelliklerin hiçbirini taşımayan Türk halkına mâledilmek istenmiştir "(*Halkımız ve Sanatımız*, s.38) .

Şiirin Muhtevası: Çınarlı, genel bir ilke olarak şiirini hiçbir zaman ideolojik ve politik sistemlerin emrine vermemiş, onların propagandasını yapmamış, sanatın ve şiirin bu anlamda bağımsızlığını savunarak güzeli yakalamayı ve yalnızca sanat eseri ortaya koymayı başlıca amaç edinmiştir. Politik, angaje ve slogancı şiire tepkisini kuramsal yazılarıyla olduğu kadar yazdığı şiir metinleriyle de ortaya koymuştur. Muhtevayı belirlemede sanatçının tam bağımsızlığı, onun titizlikle koruduğu ilkelerden biridir. Bununla birlikte millî değerler karşısında kayıtsız kalmadığı gibi sanatçının borçlarından birinin, mensubu olduğu milletin temel değerlerine, duyuş, düşünüş ve inanış biçimlerine bağlı kalmak, millî kültürü sanatında yansıtmak olduğunun da bilincinde olmuştur.

Mehmet Çınarlı, ilk şiirlerinden başlayarak ömrünün zamandizimsel olarak gelişim çizgisine uyarak her yaş döneminin şiirini söylemeye çalışmıştır. İlk şiirlerinde daha çok tatlı aşk heyecanları, kadın ve tabiat güzellikleri, orta yaşlarda yine bunlarla birlikte sosyal ve siyasî temalar, son şiirlerinde ise daha çok yaşlılık duyguları, hayata ve olaylara ilişkin bilgece yorumlamalara elverişli düşünceler, geçen ömrünün muhasebesi hatıralar ve yakın çevresi ağırlıkla yer almaktadır. Ancak bu sınıflama kesin hatlara sahip olmayıp onun şiirinin bütününe yansıyan genel bir belirlemedir. Yoksa şair, her yaş döneminde elbette değişik temalara yer vermiştir. Bunları ara başlıklar hâlinde kısa kısa değerlendirelim:

Aşk: Çınarlı bu konuyu ele aldığı şiirlerinde özellikle Garipçilerin aşk gibi yüce ve kutsal bir duyguyu vesikalı yare indirgeyen banal

yaklaşımlarına, sıgılık ve sıradanlıklarına karşı aşkı eski yüce, seçkin, saygın, romantik konumuna çıkarmaya çalışan bir tutum içindedir. O, aşkı daha çok aristokratça, soylu bir duyguyla üst düzeyde saf ve temiz bir yaklaşımla yaşamakta ve dile getirmektedir. Şiirine konu edindiği sevgili, genellikle uzaktan sevilen, gözlenmesinden, izlenmesinden ya da hayal edilmesinden duyulan duyguların ifade aracıdır. "Bırak avcumda hep bu körpe eli" (Bir Ömür Boyu" mısraında olduğu gibi kimi zaman da sevgiliyle birlikte oluşun verdiği tatlı heyecanlara yer verilir. Şair sevgiliyi bir süre için yararlanılıp sonra bırakılacak, sırf cinsel zevklerinin tatmin aracı olan erotik bir obje olarak algılamaz. Onun sevgilisi saf, temiz, çocukçadır (Bir Ömür Boyu), iç açan, kalbe ferahlık getiren çocuk bakışlarıyla gülen tertemiz biridir (Akşam Olsun)

Sevgili, özellikle bahar ve sonbahar mevsimlerinin canlı ve etkili atmosferi içinde ve klasik Türk musikîsi ile birlikte tahayyül edilir. Bu unsurlar, sevgilinin şiirsel, hulyalı güzelliğini daha da açığa çıkaran, belirgin kılan yardımcı bir dekor ve malzeme gibidir. Çınarlı'nın "Sana Dair" şiirinde sevgiliyi musikî ile birlikte düşünmesi ve ondaki aşk duyarlılığının oluşumunda ve ifade edilmesinde Necip Fazıl, Ahmet Kutsi Tecer (bu şiirin özellikle son bendinde ve "Uzaktaki Şehir" şiirinde) ve Yahya Kemal etkisini görmek mümkündür:

“Senden haber verir bana hep eski besteler:
"Canan"ı, "şuh"u, "âfet"i sen "Mihriban"ı sen...
Bir valsın arkasında hayalin uçar gider.
Bendim "gören Küçüksu'da" bendim "güçendiren"
Senden haber verir bana hep eski besteler"

Çınarlı, "Ayrıldıktan Sonra" şiirinde sevgiliden ayrılığın ince hüznünü, "Çok Görme" şiirinde de bahar mevsiminde sevgilinin güzelliği karşısındaki duygularını dile getirir.

Şair, modern dönemlerin Türk toplumunun hayatı tamamiyle maddî plânda ele almasına, aşk, hayal, ideal, sanat gibi derinlikli, yüce, ruhsal ve duygusal değerlere kayıtsız kalışına, bunları son derece banal, sıg, yavan, yapmacık ve iğreti duygulanımlarla ifade edişine, ruhtan ve duygudan yoksun birer et yığımına dönüşüşüne hayıflanır. Bununla ilgili şikâyetlerini şöyle ifade eder:

“Neden insanların artık çoğunu
Bir kabuk kaplamış da sanki taştan
En derin hisse güler kahkahayla?
Ve neden böyle sahte şarkılarda
"Ah" lar "of"larla söylenen bu hüznü?

Artık zamanı geçti mi aşkın, tahayyülün?
Verdik mi ömrü sadece dünya telâşına?" (Yeniden)

Sadece Türk toplumunda değil bütün dünyada modern zamanlarda aşk o eski efsanevî büyüsünü, erişilmezliğini, etrafında bir yığın sembolleştirmeler oluşturan kültürel birikimini de yitirmiştir:

"Dalyan vücutlu tazeler
Çimenler üstünde öpüşürler
Ne bakışlarında aşktan eser,
Ne de bir işaret arzuya!" (Piknikte)

Şair, bir parkta gördüğü bir grup genç kıızı gözlemlemesinden yola çıkarak, onların aslında yaratılıştan getirdikleri kapasite açısından çok büyük zenginliklere sahip olmalarına karşın çağın genel gidişatına, kültürel düzeyine ve yaşama biçimine bağlı kalarak sahip oldukları imkânları gereği kullanamayacakları yargısına varıp çağın bu yavanlaşmasına üzüdür:

"Ne yazık anlamazsınız! Siz ki,
Ne çiğ gerçeklerin içindesiniz!
Gececek ömrünüz, bulup birini
Ya didinmekle sevgisiz, şiirsiz
Ya giyinmekle sade kukla gibi." (Hayal ve Gerçek)

Tabiat: Mehmet Çınarlı, başlıca ilham kaynaklarından biri olarak gördüğü tabiatın değişik görünümünün tasvirlerinin, duygularının ifade edilmesinde, şiirinde amaçladığı "güzelliğin" gerçekleşmesinde önemli bir zemin olduğu düşüncesindedir. Bu bakımdan tabiat, onun şiirinde belirgin bir motif olarak görülmektedir.

Çınarlı daha çok bir bahar şairidir. Mevsimler içinde en fazla bu mevsimi sever. "Baharlar" şiirinde bahar mevsiminin tabîî unsurlarının güzelliği yanında aşkın güzelliklerine zemin oluşu boyutuyla da ele alır. Nisan yağmurları onun gönlündeki bütün dertleri akıtır (Yağmur). "Bir Büyük Çölde" şiiri gibi başka şiirleri onun bahar mevsimi dolayısıyla oluşan duygulanımlarını veren en güzel metinleridir.

Çınarlı'nın şair duyarlığının açığa çıkmasına imkân veren mevsimlerden biri de sonbahardır. Kendisini edebiyat âleminde bir hayli meşhur eden ve bir sonbahar senfonisi hâline getirdiği "Sonbahar Duyguları" şiiri, onun Türk edebiyatının bu konudaki en güzel metinleri arasında yer alır. Bu şiirde o salt tabiat tasvirine yer verirken, özellikle sonbahar mevsiminde tabiatın güzelliğini ve bundan aldığı hazzı, musikî

terminolojisiyle ifade etmeye çalışıyor. Kuşların şakımasını, ağaçların hışıltısını, yaprak, çiçek, böcek seslerinin kompozisyonunu tabiatın bir veda konseri, içli bir bestesi olarak tahayyülü oldukça etkilidir. "Güneş Rengi Kadehlerle" şiirinde ise sonbahar atmosferini tatlı ve hüzünlü bir aşk duygusuyla verme yoluna gidiyor. "Güz Bitimi Şarkısı" şiirinde, bitmeye yüz tutmuş güz mevsiminin kendine has güzelliklerinden fırsat kaçmadan sevgiliyle birlikte yararlanma arzuları dile getirilir. Bunlardan başka sonbahar konulu şiirleri arasında "Hatırlamak Olmasa", "Sarı Dallarda Sonbahar Güneşi", "Sonbahar Çiçekleri" gibi şiirlerini sayabiliriz.

Diğer taraftan Çınarlı, kış mevsiminin de kendine özgü güzelliklerini keşfetmeye çalışan başka şairlerin aksine bu mevsimi pek sevmez. Kış onda genellikle olumsuz durumları ve duyguları çağırıştırır. "Kış Duyguları" şiirinde bu mevsimi, neşenin, türkünün, zevkin, güzelliğin, şiirin, rengin, ışığın; kısaca dinamik hayatın söndüğü bir atmosfer olarak algılar ve karamsar bur ruh hâliyle yaklaştığı kış, adeta ölümü hatırlatır. "Hatırlamak Olmasa" şiirinde de sonbaharın en olumsuz tarafının kışı hatırlatması olgusuna vurgu yapar:

“Bu tatlı yaz sonunda ne bir dert, ne bir tasa:
Kışın yaklaştığını hatırlamak olmasa... “

Musikî: Özel hayatından da tanıdığımız kadarıyla Çınarlı, musikî özellikle de Klasik Türk musikîsi sevgisiyle doludur. Bu konuda zengin bir koleksiyonu olan şair, şiirlerinde de musikîye belirgin bir tema olarak yer vermiştir. Hem tabiatın güzelliklerini hem de sevgiliyi ve aşkı genellikle musikî ile birlikte düşünür. Tabiat, sevgili ve musikî onda "güzel" denilen oluşumu sağlayan üç temel unsurdur. Bunları birbirinden bağımsız düşünemez. Onun bu kültürel yaklaşımında Yahya Kemal'in ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın önemli etki payları vardır.

Çınarlı, toplumumuzun millî kültürümüzün bu önemli birikimi karşısındaki kayıtsızlığına da hayıflanır. Genç kuşaklarla kendi nesli arasında Klâsik Türk musikîsine bakış açısındaki farklılık onu sitemkâr yapar:

“Şu dudak büktüğünüz eski nağme
Beni ağlattı işte gördünüz mü
O kadar zor ki aynı gözlerle
Görebilmek sizinle yer yüzünü” (Ben Şarkı Söylerim Yine)

Sosyal ve Siyasî Eleştiri: Mehmet Çınarlı, genelde ferdi duygulanımların şairi olsa da kimi şiirlerinde sosyal ve siyasî eleştiri

izleğine de yer vermiştir. Bu tür şiirlerinde o daha çok toplumumuzun kendi özüne yabancılaşmasını, kültürden, sanattan, duygudan, manevî ve insanî değerlerden uzaklaşmasını, yabancı ideolojilerin özellikle de Marksizmin ülkeye ve topluma verdiği zararları eleştirir. O, bu tür metinlerinde ister istemez şiirsellikten, saf şiirden uzaklaşır.

Sosyal Konular: Çınarlı, sosyal konulu şiirlerinde en çok toplumumuzun tarihî geleneksel bir birikime dayanan insanî, medenî ve sosyal ahlâk değerlerimizin, zamanla yitirilişine, ruhî ve manevî açıdan fakirleşip sığlaşmasına, insanî öze yabancı bir takım yanlış tavırların genellik kazanmasına hayıflanır. "Kendi Gönülümle" şiiri, ruhsal ve duygusal değerler adına maddî değerleri hırsla, insanlık dışı bir yaklaşımla önceleyişe eleştirel bir tepkidir.

"Şikâyet" şiirinde ise içinde bulunduğu zaman diliminde eskisine oranla şiirin, felsefenin değerinin kalmadığını, günün tek hünerinin adam aldatma olduğunu, eski duygu, ruh ve sanat derinliğinin ortadan kaybolduğunu, dev tarihî birikimin kaybolup geriye güvensiz bir yaşayış kaldığını, kalbin zarif inceliğini kaybedişini, materyalist bir anlayışla nasırlaştığını şikâyet üslûbuyla dile getirirken, geleceğe dönük umut konusunda da iyimser değildir. Şair, aynı yaklaşımı içeren eleştirisini "Bağışlamazlar" şiirinde şöyle:

“Şiir bir boşboğazlık, şair bir serseridir;
Parayla ölçülmeyen hüneri kutlamazlar "
"Söylesem, Yemin Eksem" şiirinde ise:
Şi'rın ölümsüz, yüce, soylu sesini duymaz;
Günün çığırtkanını ozan sanırsınız "
mısralarıyla tekrarlar.

Şiir yerine banknot, duygu ve fikir üretme yerine hile; bunlar Çınarlı'ya göre değişen zamanın en belirgin göstergeleridir:

“Bir böyle günde sen yazabilsen de kim okur?
Bir kısmı banknotları okşar şiir diye,
Yığıkça mest olur,
Harcar bütün zekâsını bin türlü hileye.. “(Geçmez Bir Akçe Oldu)

"Ey İnsan Denilenler" şiirinde menfaati için her yola başvurabilen, her kılığa girebilen, kişiliksiz, ilkesiz ve ahlâksız insanları ağır bir şekilde suçlar. Bu tür kişiler, dostuna dost görünür, düşmanla anlaşır, gücünün yetmediği zalime kedi, gücü yettiği mazluma da arslan kesilir. Kimseye bir faydaları olmadığı gibi kendi çıkarları söz konusu olunca yılışık bir şekilde sokulur, sırnaşır. İnsan bile demediği bu gibi kişilerden şair o

kadar bîzar olmuştur ki kurtulmak için yalnızlığa kaçmış ve bunların en insanî ve hasbî bir görev olan cenazede bulunmayı bile nasıl istismar edebileceklerini çarpıcı bir şekilde şiirin son beytinde şöyle ifade etmiştir:

“Cenazeme el sürmeyin, varsın o da yerde kalsın;
Kime hoş görünmek için tabuta yaklaşırsınız?”

Siyasî Konular: Şairin "Onlar" ve "Memleket Elden Giderse", "Kalbimde Bir Pınar", "Savaşmak Azmini Kaybetmek" şiirleri Marksist, Komünist ideolojinin ürettiği olumsuz değerlere bir isyandır. Bu metinlerde ortaya konan düşünceleri ana hatlarıyla şöyle özetleyebiliriz: Marksist ideoloji mensupları militanca tutumlarıyla toplumda sevgi yerine nefreti, saygı, iman yerine inkâr, kin ve şüpheyi ikame etmişlerdir. Ortalıkta cehennem kazanları kaynatmalarına rağmen, yalan propaganda ile topluma cennet masalları anlatmışlardır. "Hürriyet" sloganlarıyla bilerek veya bilmeyerek ülkemiz ve bayrağımızın hürriyetinin elden çıkması gibi bir sonuca sebep olma durumunda kalmışlardır. Çınarlı'nın bu metinlerinde en çok sorguladığı kavramlardan biri "aydın ihaneti"dir. Okuyup yazmışların, eğitilmiş bir takım insanların birikimlerini ülkesi ve milletin menfaati için kullanmak yerine hep yabancı ideoloji ve ülkeler lehine çalışmaları şairi hem üzmette hem de kahırlandırmaktadır.

1960'lı, 70'li yıllarda ideolojik kamplaşmalarla Türk toplumunun birbirine düşürülmesini, kardeşin kardeşe silâh çeker hâle getirilmesini sağlayan anarşik ve kaotik ortamın acı görünümünü ve sonuçlarını da "Silâh Kardeşin Elinde" şiiriyle ortaya koymuştur.

Ancak bütün bu olumsuz eleştirilerine karşın Çınarlı geleceğe olan güvenini de yitirmez:

“Bülbülle karganın sesi ayrılmaz olsa da
Kesmem ümidi, her şeye rağmen bu ülkeden

Elbette gün gelir, açılır Tanrı'nın yolu,
Şeytan da olsa bir süre dünyaya hükmeden” (Susmak Olur mu)

"Bu Bahar" başlıklı şiiri Çınarlı'nın genelde savaş karşıtı düşüncelerini verirken, daha özelde ise Avrupa'nın, Amerika'nın bir taraftan hak hukuk gibi kutsal değerlerin propagandasını yaparken diğer taraftan türlü dolaplarla çıkardığı ve dünya insanlığının hayatını karartan savaşlarının eleştirisini sergilemektedir. Şair benzerî yaklaşımını daha çarpıcı bir biçimde Bosna savaşını konu alan "Bosna Yarası" adlı şiirinde vermektedir. O bu metninde Avrupa'nın kendisinden olmayanlara karşı ortaya koyduğu acımasızlığını, riyakârlığını, vicdansızlığını, işlenen onca zulümler karşısındaki duyarsızlığını ve tarih düşmanlığını vurgular:

“Ey Avrupa bunlar da sizin dindaşınız mı?
Göklerden inen bomba mıdır, göz yaşınız mıdır?”

Gülmektesiniz belli, üzölmüş görünürken:
Hâlâ bu seyirden usanıp bıkmadınız mı?”

Yıldızlarınızdır dökölen kanla beraber,
Bir kez daha cascavlak olup çıkmadınız mı?”

Mehmet Çınarlı, kısmen de olsa bazı hamasî konulara değinmiştir. "Böyle Bir Günde" şiirinde millî ve vatanî duyguları coşturmaya yönelik ifadelere yer verilir. "Asker Görünce Ağlardın" şiirinde hayatı boyunca çıkar peşinde koşmamış, yurda hizmetten başka bir şey düşünmemiş ve Çanakkale gazisi olan babasının kişiliğinde, vatan ve millet sevgisini destanlaştırmaya çalışır.

Çocuk: Sanatçının "Küçük Prenses", "Kara Gözö", "Çocuklar" gibi şiirleri bir babanın en fitrî duygularından biri olan çocuk sevgisini en saf haliyle veren metinlerdir. "Küçük Prenses" kızının bebekliğini, "Beyaz Güvercine Dönmüş" şiiri gelin olduğu zamanı, "Uydular Verdi Doğum Müjdesini", Amerika'da dünyaya gelen torunu Alper'in doğumunu, "Uçurma Vaktidir", ikinci kızı Bahar'ın evlenişini, ""Küçük Kaan" şiiri de torununu konu almışlardır.

Yaşlılık, Hatıra ve Ömür Muhasebesi: Çınarlı, özellikle "Güzelliklere Doyamam" adlı kitabında yer alan şiirlerinde daha çok yaşlılık dönemlerindeki duygulanımlarına, acı tatlı yaşanmış hatıraların ruhunda uyandırdığı titreşimlere, geçen ömrünün muhasebesine yer vermektedir.

Yılbaşı: İnsan ömrünün önemli dönüm noktalarından biri olan yılbaşının uyandırdığı birtakım değişik duygu ve düşünceler vardır. Bu konuya özellikle bazı Cumhuriyet dönemi rubaî şairleri şiirlerinde yer vermişlerdir. Çınarlı da bu konuya duyarsız kalmayan şairlerden biridir. "Bu Yılbaşı" şiiri, her yılbaşında yokluğa bir parça daha yaklaştığını hisseden şairin yılbaşı akşamında yılların birikimi olan tüm dertlerinden sıyrılıp güzel hatıralarını yâd ederek var olmaya çalışmasının bir ifadesi ve geleceğin korkusunu geçmişin güzellikleriyle yenme isteğinin ve çabasının bir ürünüdür.

"Yılbaşı Düşüncesi" adlı şiirinde ise yılbaşını alelâde bir gün olarak değil, toplumumuzun medeniyet dönüşümünün olumsuz ve dramatik görünümelerini irdeleme yoluna gider. Bir anlamda bu bir sosyal eleştiri şiiridir. Şair Türk toplumunun batılılardan esinlenerek sürdürölen yılbaşı

eğlencelerini ironik bir üslûpla eleştirir. Körpe çam fidanlarının kesilmesi, eğreti, taklitçi ve yoz bir eğlenme biçimi, onda kültürel geçmişten kopuşun, başkalaşımın, yabancılaşmanın kısaca asimilasyonun kanatıcı acılarını verir:

“Dışarda bir tek ağaç yok, içerde çam dalı var
O hür dağın efesiyken ne hâle koymuşlar!

Bugün ki pek sayılan bir günüydü İslâmın
Gelişti bir yeni din çevresinde süslü çamın

Janet ve Jim gibi içmekte Ayşe, Ahmet de;
Bütün duman ve sis, İsa da yok, Muhammed de
Derin bir ince sızıyla burkulur kalbim
Köküyle bağları kopmuş bu süslü çam gibiyim.”

Dili ve Üslûbu: Mehmet Çınarlı'nın şiirine canlı, işlek konuşma dili, arı ve duru bir Türkçe hâkimdir. Nurullah Ataç ve başkaları tarafından Öztürkçecilik adına türetilen ve üretilen dil unsurlarına iltifat etmediği gibi bu dil anlayışına bilinçli ve kararlı bir tepkinin de temsilcisi olmuştur. Bunun yanında yaşayan Türkçede yer almayan, anlaşılmasında zorluk çekilen eski dil unsurlarına da yer vermemiştir. Çınarlı, dilde tasfiyeciliğe, ırk ayrımı yapmaya karşıdır. Asılları Türkçe olmasa bile dilimize yerleşmiş ve Türk hançeresine uydurulmuş kelimeleri Türkçe kabul ediyor ve bunları tasfiye etmenin dilimizi fakirleştireceği endişesini taşıyordu. Dolayısıyla Çınarlı, Genç Kalemler hey'etinin yeni lisan anlayışına bağlı kalmıştır.

Şair, her şeyden önce şiirinde açık, anlaşılır bir anlatımı yeğlemiştir. O, II. Yenicilerin anlaşılmaz, kapalı ya da kimi zaman bilinçli olarak anlamsızlığı esas alan şiir anlayışlarına hem kuramsal anlamda hem de uygulamada kendi şiiriyle tepki duymuş, aşırı simgesel üslûbu reddetmiştir. Nitekim bir yazısında bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

"Halk için yazdığını söyleyen bir kısım şairler ise, halkın dilinden ayrı, uydurma bir dil kullanarak, büsbütün garip ve anlaşılmaz bir duruma düştüler. Öztürkçe adıyla ortaya atılan ölü kelimelerle yazdıkları için anlaşılamayanlarla, "anlamsız şiir" akımına kapılarak anlaşılmamayı marifet sayanlar arasında ele aldığımız konu bakımından büyük bir fark görmüyoruz. Her iki grup da halkın şiirden ve şairden soğumasına bol bol yardım ediyorlar." (*Halkımız ve Sanatımız*, s.39)

Şair, kimi zaman gözlemlerini, yaşantılarını ve hislerini izlenimsel

bir üslûpla aktarırken kimi zaman da olay anlatımına dayalı tahkiye üslûbunu benimsemiştir. Bunun yanında onun şiirinde çoğunlukla hüzünlü, dingin akan bir su gibi sakin bir üslûp ve de özellikle son şiirlerinde hakîmane bir üslûp egemendir. Şen şakrak, neşeli ya da kitlelere hitap etmeyi amaçlayan hamasî üslûpta şiiri hemen hemen yok denecek kadar azdır. Çınarlı, şiirinde özellikle lirizme büyük önem verir. Lirik üslûbu yakalamada da çoğu zaman başarılı olmuştur.

Teknik ve Şekil Özellikleri: Çınarlı, şiirde geleneksel şekil ve teknik özelliklerin yenilik adına reddedilmesine karşı çıkmış ve yeniliğin gazel ve aruz gibi kökleşmiş bir yapı içerisinde de mümkün olabileceğini fiilen ispat etmeye gayret etmiştir. Bu bakımdan onu, geleneğin, özellikle de aruzun son güçlü temsilcilerinden biri kabul ediyoruz.

Vezin: Çınarlı, üniversite öğrencisi olduğu yıllarda yaygın olan aruz vezni aleyhtarlığına bir tepki olarak bu vezne sahip çıkmayı bir vefa borcu olarak görmüştür. Hem bu yüzden hem de şiirde musikîyi, ses uyumunu sağlayan en önemli unsurun aruz olduğuna inanarak bu vezni ciddiye almıştır. Aruz onun için ritmi, müzikaliteyi sağlamada çok önemli imkânlar vermektedir. O, kimi şiirlerinde ahengin tekdüzelikten büsbütün kurtulması için, şiirin adeta bir beste hâline gelmesi için duygulara göre veznin değiştirilmesi gereğine inanmış ve şiirde çeşitli seslerin duyulmasını isteyerek aruzun değişik kalıplarını kullanmıştır. Böylelikle o, aruzu tekdüzeliğe yol açan bir vezin olmaktan kurtarıp dalgalı, ahenkli bir vezne dönüştürmüştür. Kısaca şair, aruza yeni açılımlar sağlamaya çalışmıştır.

Şiirde ritme büyük değer veren Çınarlı, aruzu, kafiye ve redifi, özellikle şiirde ahengi sağlayan temel disiplinler olduğu için benimsemiştir. Canlı Türkçenin tabii söylenişi içinde aruzu hissedilemeyecek kadar sindirebilme başarısını göstermiştir. Bu bakımdan bazı şiirleri aruzla yazıldığı hâlde heceyle yazıldığı intibasını vermektedir. Aruz içinde onun işlek Türkçesi aksamaz, teklemesiz, baskı altında olduğunu hissetmez. Türkçeyle aruzun mükemmel bir biçimde uyumunu Yahya Kemal ve Mehmet Âkif gibi şairlerin yanında Çınarlı'da da görmek mümkündür.

Heceyle de şiir yazmış olan Çınarlı, bu vezinde durakları yumuşatmaya çalışmıştır.

Çınarlı'nın kimi mısraları hem hece veznine hem de aruz veznine uyar. Şair, Yavuz Bülent Bakiler ile yaptığı bir konuşmasında şiirini yazarken vezni önceden belirlemediğini, şiiri yazıp bitirdikten sonra veznini araştırdığını, hece veya aruz gibi bir ısrarının olmadığını belirtir.

Hece ve aruzun dışında az miktarda serbest vezinle yazılmış şiirleri olmakla birlikte bunlar tam olarak serbest sayılmayıp kafiyelidirler. Şiirde musikîyi sağladığına inanmadığı için şair, serbest vezne itibar etmemiştir.

Nazım Şekilleri: Çınarlı, dörtlü, beşli, yedili gibi değişik mısra sayısından oluşan bentlerle kurulmuş nazım şekillerinin yanında bir çok şiirini de gazel ve mesnevi kafiye düzenleriyle yazmıştır. Az da olsa dörtlüklerle yazılmış şiirleri bulunmaktadır.

Kaynakça: Sadık Tural, "Şiir Geleneğimiz İçinde Çınarlı Gerçeği", *Güzelliklere Doymam*, Mehmet Çınarlı, Ecdad, Ankara 1995; A.Nezihi Turan, "Mehmet Çınarlı Hisar'ı Anlatıyor", *Divan*, Aralık 1978, S.21,s3; Yaşar Faruk İnal, "Şair Mehmet Çınarlı İle Bir Konuşma", *Kemalist Ülkü*, Nisan 1973, S.54, s.18-19; "Başkent Sanatçılarıyla Başbaşa Mehmet Çınarlı İle Bir Konuşma", *Eflatun*, Temmuz 1973, S.55, s.24-25; Necmeddin Türinay, "Mehmet Çınarlı'nın Görüşleri", *Türk Edebiyatı*, Ekim 1983, S.120, s.34; Şerif Aktaş, "Mehmet Çınarlı'nın Şiirine Bakış", *Türk Dili*, Kasım 1988, S.443,s.244; Sadık Yalsızuçanlar - Taha Çağlaroğlu, "Mehmet Çınarlı İle Bir Mülâkat", *Yeni Asya*, 4 Mart 1980, s.6; Zeki Gezer, "Mehmet Çınarlı İle Edebiyat Sohbeti", *Türk Edebiyatı*, Ocak 1987, S.159, s.42-44; Emine İşınsu, "Hisar, Hisarcılar ve Mehmet Çınarlı", *Töre*, Haziran 1980, S.109, s.36-41; Yadigar Kinsel, "Üstadlar Konuşuyor: Mehmet Çınarlı", *Kemalist Ülkü*, Nisan 1970, S.18,s.11-15; Ceyhun Körmükçü, "Çağdaş Türk Şiirinin Ustaları İle Konuşma: Mehmet Çınarlı", *Zafer*, 11 Nisan 1976; Halil Soyuer, "Mehmet Çınarlı'nın Ankarası", *Yeni Halkçı*, 4 Şubat 1973; Necdet Bulut, "Mehmet Çınarlı'dan Beklenenler", *Başkent*, 3 Mart 1976; H.Hüseyin Yıldız, "Mehmet Çınarlı ile Sohbet", *Zaman*, 2 Aralık 1992; Yavuz Bülent Bakiler, "Mehmet Çınarlı İle Sohbet", *Türkiye*, 7 Ocak 1996; Ali Bulut, "Mehmet Çınarlı'nın Kişiliği Üzerine", *Türk Dili*, Ağustos 1995; Feyzi Halıcı, "Mehmet Çınarlı", *Türk Dili*, Kasım 1993.

JUNG'IN “BİREYLEŞME” KAVRAMI VE MASLOW'UN “KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME” KAVRAMI ARASINDA BİR BAĞDAŞTIRMA DENEMESİ

Can ŞEN

1- Giriş:

Bu çalışmada, kişinin bireysel ve toplumsal yönden sağlıklı bir yaşam sürmesini amaçlayan psikoloji biliminin iki önemli ismi Carl Gustave Jung ve Abraham Maslow'un birbirini tamamladığını düşündüğümüz iki görüşünü incelenecek ve bağdaştırılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın temelini oluşturan Jung'ın “bireyleşme” kavramı ile Maslow'un “ihtiyaçlar hiyerarşisi”ndeki “kendini gerçekleştirme basamağı”nın birbirlerini tamamladığı düşüncemizin somutlaştırılması için önce iki psikanalistin görüşleri irdelenecek, daha sonra da öngördüğümüz bağdaştırma ortaya konulacaktır.

2- Jung'ın Bireyleşme Kavramı:

26 Temmuz 1875'te İsviçre'de doğan ve 6 Haziran 1961'de ölen, Freud'dan sonra psikanalizde ikinci devrimi yapan Carl Gustave Jung'ın en önemli görüşlerinden birisi “bireyleşme”dir. Bu kavramın tam olarak anlaşılabilmesi için öncelikle Jung'ın ortaya koyduğu bazı temel kavramları inceleyeceğiz:

a) Temel Kavramlar:

-Arketip: Jung'ın en çok önem verdiği kavramlardan birisidir arketip. Arketip fikrini St. Augustine'den alan Jung'a göre arketipler “(...) bireyi benzer durumlarla karşılaşan ataları gibi davranmaya hazırlayan zihinsel deneyimlerin daha önceden var olan belirleyicileridir. (...)”¹ Ona göre arketipler bilinçdışında bulunur ve davranışlarımızın belli bir yönde oluşmasını sağlar. Arketipleri bilinçdışına kodlanmış hazır kalıplar olarak düşünmek mümkündür.

-Persona: Personanın kelime mânâsı tiyatrocuların çeşitli rolleri canlandırırken taktıkları maskelerdir. Jung, bu kelimeyi kişinin kendisi olmayan bir karakteri yaşaması anlamında kullanmaktadır. Persona toplumsal hayat için zorunludur, çünkü personamız toplum içindeki rollerimizi ifade eder.² Jung'ın arketiplerden birisi olarak kabul ettiği persona bizim tam olarak kişiliğimiz değil, kelime mânâsında olduğu gibi maskemizdir.

¹ Ali Ayten, Psikoloji ve Din, İz Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 49-50

² Engin Geçtan, Psikanaliz ve Sonrası, Metis Yayınları, İstanbul 2006, s. 166

“Persona çocukluğun ilk yıllarında ebeveynlerin, akranların ve öğretmenlerin arzu ve beklentilerine uygun hareket etme ihtiyacından doğup gelişir. Çocuklar belli tavır ve davranışların kabul görüp ödüllendirildiğini, bazılarının ise kabul edilemez olup cezalandırılabilirliğini çabucak öğrenirler. (...)”¹ Ve bu öğrenme sonucu personalarını toplumun beklentileri dahilinde şekillendirirler.

-Gölge: Ruhsal gelişim esnasında kabul görmeyen, toplumca beğenilmeyen davranışlar zamanla bir alt kişilik olarak nitelenebilecek olan gölgeyi meydana getirir. Her insanda bir persona olduğu gibi bir gölge de mevcuttur.² Gölge, bastırılan kötü davranışlardan meydana gelir. Saldırganlık, aşırı cinsellik gibi davranışlar bastırılınca gölgenin hâkimiyetine girerler. Bu yüzden gölge, arketiplerin en tehlikelidir. Gölge ayrıca bireyin kendi cinsiyetindeki diğer kişilerle olan ilişkilerini de düzenler. İnsanın hayvani yönünü oluşturan bu bölge ısrarcıdır ve personanın baskılarına kolayca boyun eğmez. Kişinin zayıf anlarında kontrolü ele alabilir ve kişiyi yönlendirebilir.³ Gölge bireyin kişisel bilinçdışıdır. Rüyâlarda ya da nedenini bilmeden yaptığımız hareketlerde de gözlenebilir.⁴

-Kendilik: Kendiliği (self) kişiliğin şekillenmemiş, bireyin en yalın hâli olarak düşünebiliriz. Jung, kendilik kavramına “(...) türlerin asırlardır sahip olduğu yetenekleri doğal olarak içeren ve benliğin üzerinde konumlanan bir anlam yükler. (...)”⁵

-Bireyleşme: Kendiliğin, kişiliğin bütünleşmesi ve olgunlaşmasıdır. Bireyleşme kişiliğin göz ardı edilmiş yönleriyle barışmayı gerektirir ve sonucunda gerek kişisel olarak, gerek toplumsal olarak sağlıklı bir birey ortaya çıkar.⁶ Bireyleşmenin nasıl gerçekleşeceğine ileride değineceğiz.

b) Jung’a Göre Yaşam Dönemleri:

Jung’ın bireyleşme kavramının net olarak anlaşılabilmesi için yukarıda verdiğimiz kavramların yanında Jung’ın yaşam dönemlerinin de bilinmesi gerekmektedir. Jung insan yaşamını dört evrede ele alır:⁷

-Çocukluk: Jung’a göre bu dönem doğumdan ergenliğe kadar sürer. Doğumun ilk yıllarında çocuğun algıları yeteri düzeyde örgütlenmemiştir, bundan dolayı içgüdülerine dayalı bir yaşam sürdürür

¹ Antohny Stevens, Jung, Kaknüs Yayınları, Çeviren: Ayda Çakır, İstanbul 1999, s. 65

² Stevens, a.g.e. s. 65

³ Geçtan, a.g.e. s.169-170

⁴ Frieda Fordham, Jung Psikolojisi, Çeviren Aslan Yalçınır, Say Yayınları, İstanbul 1994, s. 61

⁵ Stevens, a.g.e. s. 62

⁶ Fordham, a.g.e. s. 97-98

⁷ Jung’ın yaşam dönemleri ile ilgili bilgiler Geçtan, a.g.e. s.182-183’ten alınmıştır.

ve ebeveynlerine bağlıdır. Çocukluğun ilerleyen dönemlerinde algılar ve hareketler düzenlenir, çocukta kimlik duygusu oluşur.

-Gençlik ve Genç Yetişkinlik: Jung ergenlik ve genç yetişkinliği diğer araştırmacılara nazaran ayrı değil, birlikte değerlendirmiştir. Aslında bu iki dönem alınan kararlar, yapılan davranışlar ve gelişim açısından bir bütünlük taşımaktadır. Bu dönemde fiziksel ve ruhsal gelişimler paralel bir seyir arz eder. Bu dönemde gerçek yaşama adım atılır ve meslek, eş seçimi gibi önemli kararlar verilir.

-Orta Yaş: 35-40 yaş aralığında başlayan bu dönemde artık kişi kendisine iyi kötü bir sosyal statü edinmiştir. Bu dönemde yaşamın ilk yarısına nazaran daha farklı uyum sorunları ortaya çıkar. Bu dönemde manevi değerler baskınlaşmaya başlar ve bu da kişiyi farklı bir psikolojiye sürükler. Ruhsal enerjinin yeni kollara kanalizasyonu gerekir, fakat pek çok insan bu aşamayı başarılı bir şekilde geçemez. Bu evrede kişi hayatını boş ve anlamsız görebilir. Bunun çözümü ruhsal enerjiyi doğru bir şekilde kullanmak, hatta ileride açıklayacağımız gibi bireyleşme sürecini tamamlamaktır.

-Yaşlılık: Jung, yaşlılık dönemini çocukluğa benzetir. Kişi bu dönemde bilinçaltına gömülür ve geleceği pek düşünmez. Ölümün yaklaştığını hisseden insan bu psikoloji içindedir.

c) Bireyleşmenin Gerçekleşmesi:

“Kişiliğin dengeye ve bütünlüğe olan yönelimi” şeklinde ifade edilen bireyleşme (individuation), Jung’a göre biyolojik ve psikolojik gelişmemizin hedefidir. Bu dengeye ve bütünlüğe yönelim bilinç ile bilinçdışı, gölge ile kendiliğin barışmasıdır.¹ Çocukluk döneminde hayvanî içgüdülerin toplum ve aile tarafından dışlanması (bu genelde ceza yolu ile olur) ile oluşan gölge, kişinin zayıf anlarında onu zorlamakta ve ruhsal huzursuzluklara sebep olmaktadır. Bir yanda personanın buyurduğu toplumsal rollerin gereklilikleri, bir yanda gölgenin hayvanî istekleri çatışır ve bu durum psikolojik sıkıntılara sebep olabilir.

Bireyleşme sürecinde kişi bilinçdışıyla, gölgesiyle yüzleşir. Aslında bu doğal olarak kendiliğinden gerçekleşebilecek bir süreçtir, ama çağdaş dünya gölge ile yüzleşmeye pek izin vermez. Çağdaş dünyanın toplumsal baskıları gölgeyi devamlı kapalı tutmaya çalışır. Hayvanî isteklerin bastırılması yıkıcı ve patolojik biçimlerde ortaya çıkabilir. Savaşlardaki vahşice ve sadistçe tutumlar, pornografik yayınlar hep bireyleşmemiş gölgenin getirdiği davranışlardır.²

Jung’a göre yaşamın ilk yarısı güneşin doğup tepeye tırmanmasına, ikinci yarısı ise güneşin yavaş yavaş batmasına benzetilebilir. Bu iki farklı

¹ Ayten, a.g.e. s.53-54

² Geçtan, a.g.e. s.179

yarıda bireyi farklı görevler beklemektedir. İlk yarıyı oluşturan çocukluk, gençlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde biyolojik gelişimini tamamlayan birey eş ve iş seçer, sosyal bir statü edinir. Bunların gerçekleşmesi yaşamın ilk yarısının sağlıklı geçmesini sağlar. Yaşamın ikinci yarısını oluşturan orta yaş ve yaşlılık dönemlerinde ilk yarıdaki ihtiyaçlar ve bunların giderilmiş olması artık bireyi tatmin etmez. Orta yaş döneminde bire, ömrünün geri kalanını huzur için geçirebilmek için bireyleşme sürecini tamamlamalıdır.¹

Bu dönemde bireyleşmenin gerçekleşmesi için kişinin bu konuda bilinçli olması gerekir. Bu noktada eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Eğitimin en önemli amacı bilinçsiz olan bireyi bilinçli hâle getirmektir.² Bilinçlenmiş bir birey gölgesiyle yüzleşmeye hazır hâle gelir. Ayrıca yaşamın ikinci yarısında bireyleşmenin gerçekleşebilmesi için hayatın ilk yarısındaki gelişim ödevlerinin yerine getirilmiş olması şarttır.³

Bireyleşme sürecinin hayatın ikinci yarısında gerçekleşmesi oldukça doğaldır. Hayatın ilk yarısında dış dünya ile meşgûl olan kişi, hayatın ikinci yarısında içine yönelir. Bu durum bilinçdışıyla yüzleşmenin gerçekleşmesi için en uygun fırsattır.⁴ Bu dönemde bireyin iç dünyasına yönelmesiyle birlikte yaşantısında dinin fonksiyonu da kendini iyice belli eder. Jung, otuz beş yaşını geçen hastalarının hepsinin problemlerinin çözümünde son çâreyi dine yönelmek olarak gördüklerini belirtmiştir.⁵ Dinin bireyin iç dünyasıyla barışık bir hayat yaşamasını sağladığı için bireyleşme sürecinin gerçekleşmesinde önemli bir yeri vardır.

Bireyleşme kişinin istemesiyle hemen gerçekleşebilecek bir olay değildir. Bir süreç hâlinde yaşanır ve daha önce belirttiğimiz gibi bilinçdışıyla yüzleşmeyi gerektirir. Kişi bunu tek başına başaramayabilir. Bu durumda bireyin psikolojik destek alması bireyleşme sürecini tamamlamada kişiye büyük bir katkı sağlayacaktır.

Bireyleşmenin gerçekleşmesiyle kişi hem kendisiyle, hem de içinde yaşadığı toplumla barışır ve uyumlu bir kişi hâline gelir. Burada muhtemel bir yanlış anlamayı önlemek istiyoruz. Bireyleşme, kişinin bencil ve toplumdan kopuk bir yaşam sürmesini ifade eden bireysellikten farklıdır. Bireysellikte kişi ego merkezli hareket eder ve toplumdan kopuktur. Bu durum bireyleşmenin gerçekleşmediğini gösterir. Bireyleşmiş insan toplumla, tüm insanlıkla beraber yaşamaktan mutludur, uyumludur, hoşgörülüdür. Bir bakıma “bilge” bir kişidir.⁶

¹ Ayten, a.g.e. s. 54, Fordham, a.g.e. s.100

² Geçtan, a.g.e. s.180

³ Geçtan, a.g.e. s.180

⁴ Ayten, a.g.e. s. 54

⁵ Jung'tan aktaran Ayten, a.g.e. s.55

⁶ Fordham, a.g.e. s. 99

3- Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin Üst Noktası Olan Kendini Gerçekleştirme ve Jung'm Bireyleşme Kavramı ile Bağlantısı:

1908'de doğan ve 1970'de ölen Abraham Maslow'un en önemli görüşlerinden birisi ihtiyaçlar hiyerarşisidir. Kişinin biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını sınıflandırıp hiyerarşik olarak sıralayan Maslow'a göre ihtiyaçlar alt düzey ve üst düzey olarak ikiye ayrılabilir.¹ Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi şöyledir:

1-Fizyolojik ihtiyaçlar: Yeme, içme, cinsellik vb.

2-Güvenlik: Kişinin kendini güvende hissetme isteği.

3-Yakınlık/Sevgi: Hemcins ve karşı cinsle ilişki kurma ihtiyacı. Kişi bir sevgiliye ve kendisini seven dostlara ihtiyaç duyar.

4-Saygınlık: Kişinin toplum içinde bir statü elde etme isteği.

5-Bilme/Tanıma: İnsanın dünyayı, olayları, olguları tam mânâsıyla bilme ve anlamlı hâle getirme isteğidir.

6-Estetik ihtiyaçlar: Kişinin güzelliğe duyduğu ihtiyaçtır. Sanatsal olarak ele alınabilir.

7-Kendini gerçekleştirme.²

Bu hiyerarşik sıralamada birinci, ikinci ve üçüncü basamağı oluşturan ihtiyaçlar alt düzeyi, diğerleri ise üst düzeyi oluşturur. Maslow'a göre bu ihtiyaçlardan herhangi birinin ortaya çıkması için onun altındaki diğer ihtiyaçların kısmen de olsa karşılanmış olması gerekir.³

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst noktasında bulunan kendini gerçekleştirme ihtiyacı Jung'm bireyleşme sürecine büyük ölçüde benzemektedir. Maslow'a göre kendini gerçekleştirme, insanın sahip olduğu tüm potansiyelleri en üst düzeyde geliştirmesidir. Kendini gerçekleştirme insanın varoluşunun bilincinde olarak yaşaması, var olmaktan hoşnut olması ve yaşamını kendi kararları doğrultusunda etkin ve huzurlu bir şekilde sürdürebilmesidir. Kişinin benliğini toplumsal otorite içinde eritmeksizin ve toplumsal kurallar ile çatışmaya düşmeksizin kendi duygu ve ihtiyaçları doğrultusunda davranabilmesi ve kendinde bulundurduğu gizli güçlerini sonuna kadar kullanabilmesidir. Kendini gerçekleştirme Maslow'un teorisinde önemli bir yere sahiptir. Ona göre insan bu en üst düzey ihtiyacını gidermekle, üst değerleri (iyilik, doğruluk, adalet vb.) kazanır.⁴

¹ Ayten, a.g.e. s. 101

² Hasan Bacanlı, Eğitim Psikolojisi, PegemA ve Asal Yayınları, Ankara 2007, s. 207

³ Bacanlı, a.g.e. s.206

⁴ Ayten, a.g.e. s. 104

Maslow kendini gerçekleştiren bireylerin hemen hemen hepsinin orta yaşta veya daha yaşlı olduklarını belirtmektedir.¹ Bu Jung'ın yaşam dönemlerine göre ifade ettiği, bireyleşmenin orta yaş döneminde tamamladığı görüşüne birebir uymaktadır. Maslow kendini gerçekleştirmenin olması için diğer ihtiyaçların tatmin edilmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşü Jung'ın yaşam dönemlerine göre ele alırsak çocukluk, gençlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde bu ihtiyaçların giderilmesi, orta yaş döneminde de kendini gerçekleştirmenin (Jung'ın ifadesiyle bireyleşmesinin) tamamlanması gerekir.

Dikkatlice bakılırsa aslında Jung'ın bireyleşme süreci ile Maslow'un kendini gerçekleştirme ihtiyacı arasında tek bir fark vardır. Bunun dışında görüşleri birbiriyle örtüşmektedir. Bu fark Jung'ın bilinçdışı süreçlere önem vermesi, Maslow'un ise daha çok fizyolojik ve bilinç alanına ait ihtiyaçlarla ilgilenmesidir. Jung, bireyleşmenin gerçekleşmesi için Maslow gibi fizyolojik ve bilinç alanına ait ihtiyaçların giderilmesini daha önce belirttiğimiz gibi gerekli görür. Eş, iş seçme, saygınlık kazanma Jung için de önemlidir. Jung, Maslow'dan farklı olarak bunların yanında kişinin bilinçdışıyla, gölgesiyle de yüzleşmesini, barışmasını bireyleşme (Maslow'un ifadesiyle kendini gerçekleştirme) için gerekli görür.

Sonuç olarak bu iki psikanalistin bireyleşme ve kendini gerçekleştirme kavramları ile birbirlerinin düşüncelerini tamamladıklarını söyleyebiliriz. Şöyle ki;

1- Maslow, Jung'ın yaşamın ilk evresindeki yerine getirilmesi gereken ödevleri ihtiyaçlar hiyerarşisi ile ele almış ve sınıflandırarak sistemli bir hâle getirmiştir.

2- Maslow'un teorisinde ele alınmayan bilinçdışının etkisi Jung tarafında önemsenmiş ve bireyleşmenin/kendini gerçekleştirmenin olması için mutlaka bilinçdışı ile yüzleşmenin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Kaynaklar:

- ♣ Ali Ayten, *Psikoloji ve Din*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006
- ♣ Antohny Stevens, *Jung*, Kaknüs Yayınları, Çeviren: Ayda Çakır, İstanbul 1999
- ♣ Engin Geçtan, *Psikanaliz ve Sonrası*, Metis Yayınları, İstanbul 2006
- ♣ Frieda Fordham, *Jung Psikolojisi*, Çeviren Aslan Yalçiner, Say Yayınları, İstanbul 1994
- ♣ Hasan Bacanlı, *Eğitim Psikolojisi*, PegemA ve Asal Yayınları, Ankara 2007

¹ Ayten, a.g.e. s. 105

SESLER SÖYLEDİ!

“Cehennem”de “Paranoid Şizofreni”

Melike KORKMAZ

L’Enfer / CEHENNEM (1994/ Fransa)

Yönetmen: Claude Chabrol

Senaryo: Claude Chabrol, Henri-Georges Clouzot, José-André Lacour

Müzik: Matthieu Chabrol

Fransız Yeni Dalga Akımının önemli isimlerinden biri olan Claude Chabrol, 1994 yapımı “L’*enfer/Cehennem*” ile filmlerinde sıklıkla yer verdiği burjuva takımını ve sadakatsizlik meselesini bir kez daha inceleme altına alır. Hitchcock’un Chabrol filmlerine etkisi üzerine kafa yoran kimi eleştirmenler olduğu bilgisini aklımızda tutarak “Cehennem”e döndüğümüzde, böyle bir saptama ve uğraşının ne kadar yerinde olduğunu görebiliriz. Ancak, “Cehennem”deki Hitchcock izlerinin belki de daha önemli sebebinin Fransa’nın Hitchcock’ u olarak da bilinen senaryo yazarı ve yönetmen Henri-Georges Clouzot olduğunu da belirtmek gerekir. “Cehennem” aslında Henri-Georges Clouzot tarafından kaleme alınır, 1964 senesinde çekimlere başlanır ama çeşitli aksaklıklar nedeniyle film tamamlanamaz. Chabrol, 1994 senesinde filmin öyküsünü alıp “Cehennem” i bizlere sunar.

Filmde bize Hitchcock’u anımsatan en önemli nokta, karakterin bir türlü içinden çıkamadığı rahatsız edici düşüncelerdir kanımca. Bu düşünceleri merak, şüphe, endişe veya çelişki oluşturabilir. Aynadaki yansımalar, gölgeler, kullanılan müzik, kamera hareketleri, arabanın içinden karakterle birlikte yolları gözlememiz ve belki de *McGuffin* “Cehennem”i Hitchcock filmleriyle kıyasladığımızda aklımıza gelen diğer unsurlardır. *McGuffin*, Hitchcock filmlerinde gerilimli atmosfer yaratabilmek amacıyla kullanılan bir nevi kilit noktadır. Örneğin, filmdeki başkahraman kayıp bir belgenin peşine düşer ama aslında belgenin bulunup bulunmaması çok da önemli değildir. Hatta filmin sonunda kayıp belgenin bahsi dahi geçmeyebilir. *McGuffin*, yalnızca gizeme eşlik eden bir araçtır. “Cehennem”de de aldatma meselesini filmin *McGuffin*’i olarak yorumlayabiliriz. Filmde, Paul sürekli şüphe içerisindedir. Acaba karısı onu aldatmakta mıdır? Paul ile birlikte izleyicinin de içinden çıkamadığı bu soru gerilim yaratır. Ne var ki Nelly’nin Paul’ü gerçekten aldatıp aldatmadığından asla emin olamayız. Zaten öykünün temelini oluşturan soru, aldatmanın gerçekleşip gerçekleşmemesinden ziyade Paul’ ün dünyasında ne olup bittiğidir. Acaba film bittikten sonra kaçımız aldatma meselesini düşünüp Nelly’i yargılarız?

Bir yerde bekleyen adam, bir yerden bir yere yürümekte olan adam... Hitchcock' un filmlerinde kendine de yer açtığını biliriz. Filmde bir sahnede, Nelly' in bir sokakta iki bina arasından geçişine şahit oluruz profilden. Burada da aklımıza Hitchcock' un 'kendini gösterme metot' larından biri gelir. Yalnızca söz konusu kişi Hitchcock değil Nelly isimli karakterdir. Karakterleri profilden röntgenlediğimiz başka bir sahnede de 'evlilik kurumu'na ilişkin bir gönderme yapılır adeta. Kiliseden yeni evli bir çift etrafa gülücükler saçarak çıkmaktadır. Bu sırada kilisenin önünden önce Nelly geçer salına salına, hemen ardından da Nelly' nin eşi Paul görünür aynı mekânda, sinirli ve bezmiş bir şekilde. Bu sahne, birazdan değineceğimiz takip sürecinin içindedir...

Cennet mi Yoksa...

Filmin girişi çok manidardır. Kuş sesleri ve hafif melodiler, yemyeşil ağaçlarla ve masmavi denizle bezenmiş doğa manzarasına eşlik eder. Ortaya kırmızı harflerle yazı çıkar ansızın: *L'ENFER (CEHENNEM)*. Kamera dolanır dolanır ve sonunda öykünün başlangıcını bulur. Film bir an önce sadede gelmek ister gibidir. Anlarız ki Paul (François Cluzet) ve Nelly

(Emmanuelle Béart) birbirini seven iki insandır. Hızlı bir geçişle ikilinin evlenmesi, çocuk sahibi olması, çocuklarının büyüüp yürümeyi öğrenmesi gibi hadiseler izleyiciye aktarılır. Paul ve Nelly mutlu bir çifttir. Şimdilik! Bir gece tuhaf bir şey olur. Paul, aynanın karşısına geçer. Bir ses: "Burada ne yapıyorsun?" diye sorar. Paul, sese cevap verir. Gördüğümüz, sıradan bir 'kendi kendine konuşma' merasimi midir, yoksa psikolojik bir bozukluğun alameti midir? Yo hayır, bu sesler pek tekin görünmüyor! Bu sahneden sonra neler olduğuna bakalım.

Paul Karakterinin Analizi

Ses ve Paul' ün münasebetine şahit olduğumuz ilk andan sonra Paul'de beliren değişim gözümüze çarpmaya başlar. Yavaş yavaş şiddetini artıran değişimleri gördüğümüzde aslında ismi zikredilen “cehennem”in Paul'ün zihninde kök saldığı fikrine kapılırız. Paul karakterini incelediğimizde karşımıza şöyle sonuçlar çıktığını görürüz:

- Paul, karısını kıskanmaktadır. Karısının kendisini aldattığı yönündeki şüpheleri onu deli eder. Karısını takip etmeye başlar. Gördüğü ufacık bir manzaranın kayıp parçalarını tamamlayarak aldatma senaryoları üretir kafasında. Aldatmayı kanıtlamak için bir arayış içindedir. Gelen mektuptan yeni alınan bir çantaya kadar hepsi de birer şüphe unsurudur onun için. Paul, kıskançlık sanrısından bir türlü kurtulamaz. Başlangıçta karısının tek bir kişiyle ilişkisi olduğunu düşünürken, filmin sonlarına doğru çevredeki tüm erkeklerden şüphelenmeye başlar.

Paul'ün, Nelly'i takip altına alma sürecine dek kendi bakış açısına hakim olan izleyici, bu noktadan sonra kontrolü kaybeder ve Paul'ün cephesine kayar. Nelly'yi Paul'ün gözünden görmemiz, ona öfkelenmemiz istenir sanki. Nelly, bir nesnedir artık. Bazı sahneler görürüz. Bunlar Paul'ün canlandırması mıdır, yoksa filmin bizi bilgilendirmek amacıyla geriye götürüşü müdür? Bu soruyu unutup Paul'ü tekrar öne alalım.

- Kıskançlık sanrsı dışında, Paul' ün genel anlamda da şüpheli bir karakter olduğu gibi bir izlenim ediniriz. İş konusunda çevreye güven olmayacağı yönünde ifadeler kullandığı bir konuşmasında “Adalet bunun neresinde?” diye öfkeyle çıkış yaptığını görürüz.
- Paul, Sürekli sesler duyar (işitsel halüsinasyonlar). Kendini kontrol etmek ister ama aldatılma yönündeki şüphelerini destekleyen sesler bir türlü peşini bırakmaz. Üstelik Paul, bir süre sonra bunlara tamamen inanır hale gelir. Paul'ün sinirlenip deniz kıyısına geldiği bir anda, kulağına gelen sesle yaptığı konuşma şöyledir:

Ses: Şimdi nerede olduğunu biliyorsun

Paul: Suçlu görünmüyordu

Ses: Hayır, görünmüyordu. Bunu şüphe giderici buluyor musun?

Paul: Ama kanepede... O bir aptal değil

Ses: Hayır, değil.

- Filmde Paul' ün fiziksel değişim süreci açık olarak verilir. Filmin başlarında giyimine özen gösteren, nazik tavırlı Paul, zaman geçtikçe saldırgan, kaba tavırlı, giyimini önemsemeyen, hayattan bezmiş birine dönüşür. Konuklara sert davranmaya, çevreye karşı ilgisizleşmeye başlar.

- Filmin sonunda Paul karakterinde gözlemlediklerimiz iyice kontrolden çıkmıştır artık. Paul, kâbuslar ve sayıklamalarla boğuşur. Halüsinasyonlar şiddetini artırmıştır. Duyulan seslere, görülen fakat var olmayan manzaralar da eklenmiştir. Paul karısına fiziksel şiddet uygulamaya başlamıştır.

Paul' ü incelediğimizde bu belirtileri net bir şekilde görebiliriz. Bunlar, “Paranoid Şizofreni” belirtilerini akla getiriyor. Bu teşhis konabilir mi? Öncelikle “Şizofreni” ve “Paranoid Şizofreni” için belirlenen DSM-IV-TR kriterlerine bir bakalım. Ancak ondan önce şu noktaları da belirtmekte fayda var;

- ✓ Filimde zaman kavramına ilişkin bilgimizin en önemli kaynaklarından biri çiftin çocukları olabilir. Öncesini bilmemekle birlikte, Paul'deki ilk garipliği (aynanın karşısında ses duyması) çocuk okul çağına geldiği zamanlarda görürüz. Filmin sonunda çiftin 6 yıldır evli olduğu bilgisine de erişiriz Paul'ün ağzından. Bunları birleştirerek belirtilerin, çiftin evliliklerinin son zaman dilimine denk geldiğini söyleyebiliriz. Ancak, Paul'deki belirtilerin ne kadar süreyle devam ettiği bilgisine net olarak ulaşamayız gözlemlediğim kadarıyla.
- ✓ Ayrıca Paul uyuma güçlüğü çekmektedir ve uyku hapları almaktadır.

Şizofreni Kriterleri

Şizofreni için belirlenen tam kriterleri

A.Özgül Belirtiler: Bir aylık bir dönem boyunca (başarıyla tedavi edilmişse daha kısa bir süre), bu sürenin önemli bir kesiminde aşağıdakilerden ikisinin (ya da daha fazlasının) bulunması:

- (1) hezeyanlar (sanrılar)
- (2) halüsinasyonlar (varsanılar)

- (3) darmadağın (dezorganize) konuşma (örn. çağrışımlarda dağınıklık, sık sık konu dışı sapmalar gösterme, ya da enkoherans
(4) ileri derecede darmadağın ya da katatonik davranış
(5) negatif semptomlar, yani affektif donukluk (tekdüzellik), aloji (konuşamazlık), ya da avolisyon (irade yitimi)

Not: Hezeyanlar tuhaf ise ya da halüsinasyonlar kişinin davranış ya da düşünceleri üzerine sürekli yorum yapmakta olan seslerden ya da iki ya da daha fazla sesin birbiriyle konuşmasından oluşuyorsa A tanı ölçütünden sadece bir semptomun bulunması yeterlidir.

B.Toplumsal/mesleki işlev bozukluğu: İş, kişilerarası ilişkiler ya da kendine bakım gibi önemli işlevsellik alanlarından bir ya da birden fazlası, bu bozukluğun başlangıcından beri geçen sürenin önemli bir kesiminde, bu bozukluğun başlangıcından önce erişilen düzeyin belirgin olarak altında kalmıştır (başlangıcı çocukluk ya da ergenlik dönemine uzanıyorsa, kişilerarası ilişkilerde, eğitimle ilgili veya mesleki başarıda beklenen düzeye erişilememiştir).

C.Süre: Bu bozukluğun süregiden belirtileri en az 6 ay süreyle kalıcı olur. Bu 6 aylık süre, en az 1 ay süreyle (başarıyla tedavi edilmişse daha kısa bir süre) A tanı ölçütünü karşılayan semptomları kapsamalıdır; prodromal ya da rezidüel semptomların bulunduğu dönemleri kapsayabilir. Bu bozukluğun belirtileri prodromal ya da rezidüel dönemlerde, sadece negatif semptomlarla ya da A tanı ölçütünde sıralanan iki ya da daha fazla semptomun daha hafif biçimleriyle (örn. acayip inanışlar, olağandışı algısal yaşantılar) kendilerini gösterebilir.

D.Şizoafektif Bozukluğun ve Duygudurum Bozukluğunun dışlanması: Şizoafektif Bozukluk ve Psikotik Özellikler Gösteren Duygudurum Bozukluğu dışlanmıştır, çünkü ya (1) aktif - evre semptomları ile birlikte aynı zamanda Majör Depresif, Manik ya da Karma (Mikst) Epizodlar ortaya çıkmamıştır ya da (2) aktif - evre semptomları sırasında duygudurum epizodları ortaya çıkmışsa bile bunların toplam süresi aktif ve rezidüel dönemlerin süresine göre daha kısadır.

E.Madde kullanımının/genel tıbbi durumun dışlanması: Bu bozukluk, bir maddenin (kötüye kullanılan ilaç, tedavi için kullanılan ilaç gibi) doğrudan fizyolojik etkilerine veya genel tıbbi bir duruma bağlı olarak ortaya çıkmamıştır.

F.Bir Yaygın Gelişimsel Bozuklukla olan ilişkisi: Otistik Bozukluk ya da diğer bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk öyküsü varsa, ancak en az bir ay süreyle (başarıyla tedavi edilmişse daha kısa bir süre)

belirgin hezeyan ya da halüsinasyonlar da varsa Şizofreni ek tanısı konabilir.

Paranoid Tip için tanı kriterleri

I - Bir ya da birden fazla hezeyan ya da sıklıkla işitme halüsinasyonlarının olması

II – Şunlardan hiçbirinin bulunmaması: darmadağın konuşma, darmadağın ya da katatonik davranış, donuk ya da uygunsuz affekt (duygu).

DSM-IV-TR’ de yer alan diğer bazı bilgilere göre Paranoid Şizofreni’de “hezeyan” ve “işitsel halüsinasyonlar” ön plandadır. Halüsinasyonlar hezeyanla ilgilidir. Paranoid Şizofreni’de Katatonik ya da Dezorganize Tiplerdeki belirtiler belirgin değildir. Hastaların başlıca özellikleri endişeli, öfkeli, soğuk ve tartışmacı olmalarıdır. Sıkıntı verici konular kişiyi intihara itebilir, ayrıca sıkıntı verici ve ciddi hezeyanların öfkeyle birleşimi kişiyi şiddete yatkın hale getirebilir.

Bu bilgiler aklımızda, Paul’de gözlemlediklerimize tekrar döndüğümüzde ne diyebiliriz? Paul’ de hezeyanları ve halüsinasyonları gözlemliyoruz; iş yaşantısı, kişilerarası ilişkiler ve kendine bakım gibi konularda olumsuz yönde ciddi değişimler olduğunu görüyoruz; Paul’ün sürekli endişeli ve öfkeli hallerine şahit oluyor hatta kimi zaman öfkesini kontrol edemeyerek eşine zarar verdiğini biliyoruz. Ancak Paul’deki belirtilerin ne kadar süredir var olduğu bilgisine net olarak sahip değiliz. Paul için ‘Paranoid Şizofreni’ teşhisi konuldu diyelim, peki filmde yansıtılan bozukluk gerçeklerle ne kadar örtüşüyor?

Aklımızı kurcalayan bir diğer soru da şu: filmi, bu şekilde belirtiler gösteren ya da ‘Paranoid Şizofreni’ teşhisi konmuş birine izlettiğimizde nasıl etki yapar? Diğer bir ifadeyle, bu film sinematerapi için uygun olabilir mi? İyi bir amaca hizmet etmek isteyen sinematerapi, işleri daha da içinden çıkılmaz hale getirebilir mi? Bu sorunun yanıtını bulmaya çalışalım. Sinematerapide kullanılacak filmin seçimi aşamasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususlardan bir tanesi vardır ki o bize cevabı verebilir. Sinematerapinin uygulanması bazı durumlarda yanlış olabilir. Örneğin, eğer söz konusu kişi ciddi semptomlar görülen psikotik bir hastaysa sinematerapinin uygulanması doğru olmayacaktır (Sharp, Smith, & Cole, 2002). Filmimizde, karakterde gözlemlediğimiz bozukluğun ‘Paranoid Şizofreni’ olduğunu kabul edersek, aynı bozukluktan mustarip bir kişi de psikotik bir hasta olmuş olacaktır. Bu nedenden ötürü, filmin sinematerapide kullanılmasının uygun olmadığını söyleyebiliriz.

Ancak bu noktada aklımıza şöyle bir soru gelebilir. Filmi, ciddi boyutlarda bir psikotik bozukluğun görülmediği fakat eşini kıskandığı için ilişkilerinin alt üst olmasına neden olan bir hastaya izletebilir miyiz? Bu sorunun yanıtını da şöyle sorgulayabiliriz belki. Sinematerapi için film seçimi vetiresinde önemli olan bir diğer nokta da filmin sonunun nereye vardığıdır (Sharp, Smith, & Cole, 2002). Yani filmin olumlu bir sonuca bağlanması özdeşleşmeyi gerçekleştiren hasta için önemlidir. “Cehennem” filminin sonunda açık bir çözümlü yok gibidir lakin film boyunca ‘kıskançlık meselesi’nin ne gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceği net bir şekilde verilir. Filmin başlangıcındaki olumlu tablo bir anda cehenneme dönüşmüştür. Bu anlamda film belki faydalı olabilir ancak Nelly’ nin filmde nasıl yansıtıldığı da düşünülmesi gereken diğer bir konudur...

Son

Film, belirsiz bir şekilde biter. Sonu olmayan bir son (“*Sans Fin*” yazar) vardır. O dakikadan sonra Paul’e, Nelly’e ya da diğer insanlara ne olduğunu asla öğrenemeyiz. Kayıp parçaları izleyici isterse kendi kendine tamamlayabilir. Bu da bize zihinlerde oluşmuş muhtelif görüntüler verecektir şüphesiz...

Kaynakça

Amerikan Psikiyatri Birliği: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Dördüncü Baskı Yeniden Gözden Geçirilmiş Tam Metin (DSM-IV-TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000, Köroğlu E (çeviri ed.), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2007

Biryıldız, E. (2002). Sinemada Akımlar. İstanbul: Beta Basım

Karmitz, M. (Yapımcı), & Chabrol, C. (Yönetmen). (1994). *L’Enfer (Cehennem)*. MKL Distribution.

Sharp, C., Smith, J. V., & Cole, A. (2002). Cinematherapy: Metaphorically promoting therapeutic change. *Counselling Psychology Quarterly*, 15(3), 269-276.

Yılmaz, T. (2004). Bir David Lynch Kitabı. İstanbul: Es Yayınları

<http://www.imdb.com/title/tt0109731/fullcredits#writers>

<http://www.imdb.com/title/tt0058059/>

RUH DA ACI(R)

Zekai EROĞLU

Ph Dergisi Editörü

Aynanın karşısında bedenim, içi boş ve çıplak, ruhum firar etmiş, yüzümde yarım ay karanlığı, Diğer tarafta bir sarkaç gibi sarkan ışığın aydınlığı...

Hayli karardı hava...

O her anımda yankılanan bestede olduğu gibi; “*Enginde yavaş yavaş gülün minesini soldu, bu günde akşam oldu.*”

Hala aynaya bakmaktayım. Uykusuzluğum nakış nakış suratımda, şizofren bir görüntü bakışlarım, çılgılık çılgılığa, kendimden korkuyorum. Boğmaca dakikalar, düğüm düğüm boğazım. Aynada ki kâbusum; gözlerimin altındaki mor halkalar. Yoksa bunlar, hicran gölüne atılmış bir taşın suda bıraktığı hareler mi? Bu morluk akşam kızılığının, kasım yazında donmasından mı?

Sanki! Elim her an biraz daha yabancı. Yüzüme dokundukça, korkularım daha da artıyor. Her dokunuş her çizginin altından yüzlerce anıyı kusuyor. Yılların özlemini gönüllerindeki acı kâselerinde sulandıra dursun o arabesk kültürün varoş şairleri, keşkelere boğuluyor yazdıkları... Kelime yumağı, uzun betimlemelerini okurken gözlerim, dişliler arasına sıkışmış ta! Ezilmişçesine ağrıyor! Karanlık beni çağırıyor... Sessizlik bir yankı kulaklarımın içinde, en son sevgilimin hayali, çökmüş gözlerimin karşısında acı veriyor, üşüyorum. Humma bu, titremelerim sıklaştı. Yine asiyim ve yine lanetlendim. Kimin umurunda lanet yağdırırlar. İstedikleri kadar mahvetmeye çalışsınlar. Onların yüzünden atılacaksa uçurumdan, ellerim büyür de kanca olur, geçer yakalarına... Bensem onların günahları, onları günahlarıyla gömerim.

Sessizliği büyük bir gürültü, vahşice parçalıyor, yağmur başlıyor. Açık kapıdan içeri sızan rüzgârla perde raks ediyor. Hummalı bedenimde, havanın santigratları derece derece eksilerde. Duvarlar bozuk perspektiflere kurban olmuş, epik dekorlarla döşenmiş bir tiyatro sahnesi... Düşüncelere mahkûm olmuş aklım! Bunalıyorum!

İnternet' in bütün ağları boğazımda bir bir düğüm, her harf bedenime saplanmış. Sorulardan bir yığın ve yüzlerce sınav... Her okullu, bilimin hafızı... Düşünceleri ve mantıkları çoktan ellerinden alınmış. Eller, ayaklar makinelere mahkûm. On dokuzuncu yüzyılda başlamış makinelerin iktidarı, karbon monoksit kusan bacalar evrimleşip mikroçip dönemindedir... Ne kadar hızlı yürüyebilir insan? Sanayi krallığının kapital ideolojisinde kölelik yaparken, fark edebilir mi mevsimleri, yağmura küfrederken, yağın için nefret kusarken ya da sınımsız

güneşten hayıflanırken... Devrim yapıp yaşamında ve asi gelip yirmi birinci yüzyılın iktidarına, ruhunu kazanır. İşlediği günahın farkına varır. Bir şölen olur yaşamı ve duyuları hissetmeye başlar. Ve anlar insanoğlu ruhundan yoksunken insancık olmanın orgazmını yaşadığını.

Birden bir şimşek daha çakıyor. Bu esnada duyduğum ses üzerimdeki düşünceden kozayı kudurmuş bir köpek edası ile parçalıyor. Kendime geliyorum. Ayakta durmaktan takatim kesildiği anda çöktüğüm yerden yavaşça kalkıyorum. Çıplak ayaklarım soğuk taşların üzerinde. Açık balkon kapısını hatırlıyorum. İlerliyorum. Hayli soğumuş oda! Kapıyı kapatıyorum. Odanın içinde her şey duruluyor perde raks etmeyi kesiyor, kitabın sayfaları artık kanat çırpıyor, yerlerde uçuşan sayfalar yorgun düşüyor.

Artık dinginliğin ruhu hâkim. Ruhum huzur buluyor, cama çarpan yağmur tanelerinin ezgisinde... Odanın aydınlığını karartıp, müzik dinlemeye başlıyorum. Ve koltuğa uzanıyorum. Gözlerim ağırlaşıyor, hiç direnmeden kendimi uykunun kucağına bırakıyorum. Gerçeğin çaresizliğinden uzaklaşıp, çıkışı rüyalarımda bulmak için.

Şiir:

SEVER MİSİN?

Hamza FİLİZFİDANOĞLU

Dalgalar vursun kayalıklarına kalbinin
Olur ya yumuşar o taş kalbin
Belki görürsün sana olan sevgimi
Kim bilir? Sende seversin beni

Güneş vursun buzullarına kalbinin
Olur ya erir o soğuk kalbin
Belki açar yüreğinde bahar çiçekleri
Kim bilir? Sende seversin beni

Ziyası vursun kamerin denizine kalbinin
Olur ya aşka kapılır mehtapta kalbin
Belki görürsün gönlümün içini
Kim bilir? Sende seversin beni

01.01.2007

MELÂMET TAŞLARI I

HER ŞEYE RAĞMEN, HER ŞEYE KARŞI

Özer ŞENÖDEYİCİ

Her şeye karşı değilim... Yalnızca bozulmuş, kokuşmuş ve dağılması gereken düzenlere karşıyım. Fakat maalesef, bilinen manâdaki tüm düzenler bozulmuş ve kokuşmuştur; bu yüzden hepsinin dağılması gerekmektedir.

Böyle bir yazı dizisine başlarken insan, kendi kendine sormadan edemiyor: Bir insanı koskoca bir zihniyete kafa tutmaya zorlayan itici güç ne olabilir? Elinde kaleminden gayrı bir nesnesi ve ruhunda çalkanan dev bir isyandan başka sermayesi olmayan biri olarak ne yapmaya çalışıyorum?

Hayatın acımasızlığı, “bir düşünceyi en çok savunanın, ondan en çok kazanç sağlayan kimse olduğu” düsturunu aşılmaştır güvensiz ruhlarımıza. Bu nedenle düşüncelerimi savunmaktaki şiddetim yadigaracaktır. Tedirgin gözler, titrek bakışlarla satırlarımı okurken en ince ayrıntısına kadar düşünülerek inşa edildiği zannı verilen sistemler; bir insanın daha aydınlandığını görerek öğütçü ve öğütücü çarklarını işleteceklerdir. İstiraplı, utandırıcı ve pişman edici hikâyeler yazılacaktır, söylediklerimi çürütmek için. Aldırmıyorum...

Birçok okur ise, yazdıklarımın gönderme yaptığı kavramları, olayları ya da durumları anlayamadığı için saçmaladığımı düşünecektir. Bu göndermeleri anlayanlar da kayıtsız kalacaklardır. Kendilerini, benim ithamlarım içinde asla bir yere oturtamayacaklar ya da yargılama yetkisi resmen ellerinde bulunduğu için en etkili susturuculara başvuracaklardır. Aldırmıyorum...

Büyük bir buhranın eşiğine gelmiş insan soyunun, medeniyetin yönünü değiştirecek bir aydınlanmayı yakalamasına da az kalmıştır. Ancak yol ayrımında, bir çöküşün kaçınılmaz bir şekilde yaşanacağını bilerek kendimizi hazırlamamız gerekir. İnsan türü, en şiddetli felâketlerden paçasını kurtarmış ve bugüne kadar gelebilmiştir. Yarın da yaşayacağımız büyük felâketlerin ve topyekûn çözümlerinin ardından türümüzün ayakta kalabilenlerini kendi yollarını kat’ etmeleri ve kendi medeniyetlerini inşa etmeleri için uğurlayacağız. Çok mu soyut konuştum? Aldırmıyorum...

Amacımın yeni ve bambaşka bir dünyanın düşlenebilirliğini ortaya koymaktan ibaret olduğunu beyan etmek isterim. Bu şekilde “kraldan çok

kralcılar”ın, beni sahibi olmadığım sıfatlarla anmalarının ya da “*kral çiplak!*” demeyi onun utancını gizlemeye yeğleyenlerin alaycı gülüşlerinin önüne geçebilirim. Herkes için iyi dilekler taşıyan kimselerin başlarına gelenlerini çok iyi bildiğim için soyut konuşacağım. Eleştirdiğim karakterlerin kendilerini değiştirmelerini de beklemiyorum. Ancak henüz kendi muammasını çözmemiş ve bilgiyi farklı yerlerde arayan türdeşlerime gerçeklik adına bir ipucu bahsedebilirsem, kendimi mutlu sayacağım. Bu aydınlanma belki de ömrümün sınırlarını aşacaktır. Ancak günün birinde, elinde benim yazdıklarım olmak suretiyle geçmişe bakan yeni dünyanın çocuklarının, kendi medeniyetlerini filizlendiren çöküşü hazırlayan biri olarak beni yâd edeceklerinden eminim. Bu nedenle de meydanı boş bırakmaya hiç, ama hiç niyetim yok.

Sen, evet evet sen... Sana diyorum. Gözlerini karanlığa açmaya hazır mısın? Evet, karanlığa... Bilinen aydınlık düşünceler, benim düşüncelerimi kesinlikle “karanlık” olarak nitelerler. Çünkü yolunu seçemeyeceğin kadar karmaşa, aydınlıktan kısılmış gözlerini yoracak bir görme kudreti ve her şeyden vazgeçmek ile her şeye karşı mücadele etmek çıkmazları ile yorulmuş bir zihin vaat ediyorum. Bu kadar vaade rağmen okumaya devam ediyorsan, kurtarılabilirsin demektir. Seni cennetime almama ramak kaldı...

Söylediğim olumsuz yargılar, seni de kapsıyorsa beni değil, kendini değiştirmeye çalış. Bu şekilde, orta yerde buluşabiliriz. Orta yer, benim hemen yanımda, senden çok uzaklardadır. Yanıma doğru gelirken birçok menzilde duraklayacak, altında dinlediğin söğütlerin seni sarmalarına izin vermeden kurumalarını izleyecek, işlek caddelerin sağında solunda sıralanmış nice anıtların ve görkemli taş binaların yıkılışına tanık olacaksın. Bu ürkütücü mü geldi? Aldırmıyorum... Bir başağın boynunu büküp toprağa düşmesi gibi doğaldır bütün çöküşler. Önemli olan toprağa düşerken oradan yükseleceğin günü düşleyebilmendir.

Kendini tekerrür etmek üzerine kuruludur tüm düzenler. Aynı durumlara ve aynı olaylara, aynı tepkileri göstermek üzere ayarlanmışlardır. En önemli özellikleri, ne pahasına olursa olsun değişime karşı kendilerini savunmalarındır. Kimi zaman ufak değişikliklere uğramayı; zamanın, ilerlemenin veya aşınmanın bir sonucu olarak kaldırabilirler. Ancak büsbütün yıkılmayı asla göze alamazlar. Bu nedenle kendisine saldıranları öğütmeyi bir görev bilirler ve çarka dâhil olanlara bu vazifeyi yüklerler. Onlar da tüm inanmışlıklarıyla çarka çomak sokanları darmadağın etmeyi en kutsal görev bilirler. Yabancı gelmedi değil mi? En hoşgörülü olduğu iddiasını taşıyan düzenlere bir bak! Hepsi

kendine yaşama hakkı verdiği sürece hoşgörüdür, hepsi ona iştirak ettiğin sürece sana yaşama hakkı verir... En doğal ve en meşru düzene dışarıdan bakabilmeyi başardığımız gün, gerçek hoşgörünün ne demek olduğunu anlayacağız. Gerçek hoşgörü, şimdi bana yaptığın gibi, söylediklerime kızıp henüz gücünü yitirmemiş bedenime doğrudan dahledemeyeceğin için beni lânetleyip yaşamama bir müddet daha izin vermen değildir... Yapabilirsen, en iyi hamleni yap! Aldırmıyorum...

En sağlam kalelerinden başlayacağım saldırmaya... Böylece o kalelerinin ne kadar muhkem olduklarını sınavabileceksin. Bu senin için olduğu kadar, benim için de çetin bir sınav olacak. Haydi, surlarını destekle; erzakını derle; hendeklerini kaz! Bakalım surların melâmet taşlarına ne kadar dayanabilecek, birlikte görelim.

Şiir:

ŞAFAK KUŞLARI

Cebrail Haşimi OKTAR

Şafak kuşları ilkbahar kervanına takılmış
Yakamoz damlaları gecenin dalyanında
Beyhude özlemler gurbetin bestesinde
Sonbahar rüyaları meyhane balkonunda

Doğanın atlasları ufuklara döşenmiş
Kederin festivali kaderin sinemasında
Özlem sağanağı akşamın sahnesinde
Yorgun deniz meltemin rıhtımında

Mevsimlerin kilimleri dağlara serilmiş
Zamanın çiçekleri ağaçların gölgesinde
Yasemin demetleri aşkın yağmurunda
Işık çağlayanları ormanın kanserinde

Ayıışığı şelalesinden yakamozlar dökülmüş
Güneş ırmağı çayırsedefi sazlığında
Kış resitali beyaz sevinçlerin körfezinde
Bulut katarları rüzgârların kucağında

Denizin senfonisi güneş resitaline karışıyor
Gökkuşağı renkleri kadife gülüşlere düşüyor
Işık melekleri ufuk ırmağında yıkanıyor
Zümrüt kumsal güneş körfezini kucaklıyor

Şiir:

YAKAMUZ SİNEMASI

Cebrail Haşimi OKTAR

Yakamoz sinemasına gülüşler düşmüş
Derbeder sevinçler güneş bahçesinde
Uçurum çiçekleri ufkun akşam kuşağında
Yetim rüzgârlar sürgün mevsiminde

Vefakâr meyhaneler sonbahara göçmüş
Leylak demetleri gecenin konağında
Yakamoz körfezi ufuk şelalesinde
Nergis kokuları hayalin göllerinde

Yıldızlar meyhane gecelerine dökülmüş
Hazan gemileri makber sahilinde
İlkbahar uçurtmaları göğün doruğunda
Denizin alacakaranlığı kederin körfezinde

Yağmur limanları mahşer ormanına düşmüş
Akşamın adaları gecenin denizinde
Ufkun şelalesi mahşerin rıhtımında
Şefkatin yüzleri aşkın nefesinde

Şafağın yelkenleri bahtiyar rüyalara açılıyor
Menekşe yağmurları öksüz rüzgârlara kapılıyor
Ayışığı çiçekleri zümrüt denizine düşüyor
İhlamur ağaçları zamanın sahiline dağılıyor

Şiir:

O AŞKLAR

Nimet Köse

Eskidendi o aşklar
bir bakışta verilirdi bir ömür
bırakılırdı bir yana dünya
dağlar dize gelir
çöllere çiçek bahçesi
gönüller deniz olurdu
eller tutuştuğunda

eskimezdi o aşklar
güneşi öperken dudaklar
ben bir yana bırakılırdı

şimdi aşklar bir yana

Şiir:

BALIKLIOVA

K. Kurtuluş İZBEK

Bir kuş
Balkonda
Gidip geliyor elime
Fısıldıyor
Tehlikesedin dikkat et kendine

Karareis Mercankoy'da oturur
Ayândan uzun boylu ihtiyar güneş
Gene yüklü dallardan
Alenen benzin dökmede üstüme

Balıklova'dayım üstelik
Gözlerinde zokalar ay batınca biri var
Ne zaman şiire dönsem oturur küreklere
Yemleyip atar ıskarmozları
Gözleri üstümde

Sandal sakini suda
Zeytin gözlü balıklar birazdan çırpırlar akşamı
Vaktidir karşı tepeler yavrular birazdan
Henüz gözleri kapalı son tilki tavşan
Çakal ve domuz yavruları İzmir'in
Son memesine şiirin uzanacak birazdan

Balıklova farkında tehlikenin
Üstelik güzel komşularımız da gelmişler
Sere serpe yasemin-ül iğde
Arkada şaraba batırılmış oğlak seslerim
Akşam sefasına iniyorlar denize

Ben tehlikenin tam ortasındayım bahçede
Sebzelere meyvelere
Veriyorum suyu
Veriyorum suyu
Şu Balıklova
Ne tehlikeli yer yahu

07.06.2008, Balıklova – Mordoğan/Karaburun

PİCASSO’NUN İLHAMIYLA YAZILAN ŞİİRLER-2

Güvercinli Yüz

Can ŞEN

Greta Garbo’nun kadehinde
Üç-beş çizgi Picasso...
Hüzünlü ve güzel kadın,
Ürkek bir güvercin
Ve barış kadar saf bir
Beyaz buğday başağı.
Picasso’nun kaleminde
Üç-beş çizgi hayat...

18 Eylül 2009

Tablo: Picasso, *Face Dove*
(*Güvercinli Yüz*)

BİR ZAMBAĞIN SÖZLERİ

Lucy LARCOM

İngilizceden çeviren: Can ŞEN

Benim zarif zambağım,
Güzel kokulu kar çiçeği,
Bana şarkı mırıldanıyorsun
bahçeden.
Nasıl gelişir güzelliğin?
Söyle bana, nasıl dua ediyorsun
da
Cennet sana bu güzelliği veriyor?

“Önce güneşin sevecen
gülümsemesi
Büyüler, sıkıntıdan uzaklaştırır beni.
Önce yağmurun hassas gözyaşı
Tamamen açar kapalı kalmış gönlümü.
Cennet her ne verirse ona hoş geldin!
Ve siz cennetin verdiklerini
Daha tatlı bulacaksınız yaşam için ...”¹

¹ Şiirin “A Lily’s Word” adlı orijinali için bakınız:

[http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=amverse;idno=BAD9174.0001.001;
rgn=div1;view=text;cc=amverse;node=BAD9174.0001.001%3A34](http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=amverse;idno=BAD9174.0001.001;rgn=div1;view=text;cc=amverse;node=BAD9174.0001.001%3A34)

KAN DAVASI

Fevzi Yetkin

fevzi_yetkin@mynet.com

Bu ses, hımmmm... Yine onlar mı? Hiç vazgeçmediler, geceleri hep uykumu kaçıır onları düşünmek bile. Yataktan doğruluyorum ses yok, hayır endişelenmemeliyim, bu benim varsıllaştırmam. Temmuz gecelerinin bu dilsiz harareti insanı harpten çıkmışa çeviriyor zaten; aklıma yine kanlılarımız geliyor. Nasıl başlamış bu kan davası, bu kin, bu kana susamışlık neden acaba? Hayatlarını bunsuz idame ettiremezler mi?

Aynı gezegen üzerinde kim bilir kaç uykuyu daha bu endişe harap ediyordur? Uyumalıyım.. Tanrım karanlık ne anlaşılabilir bir şey. Gece o perdeyi her çekişinde beni sayısız düşünceler alır, sürükler.. İşte bu gece de kanlılarımı düşünüyorum. Onlara fırsat vermemeliyim, yaşam haklarını ellerinden alırken çevik olmalıyım; seri ve atak.

Çarşafa sıkıca bürünüp bir gayretle uykunun serin sularına bırakıyorum kendimi. Yine o ses... Bir izleniyormuşluk hissi duyuyorum benliğimde. Evet, evet mutlaka gene beni takip ediyorlar, hep uygun bir fırsat kolluyorlar. Gece lambasını yakıyorum, oda loş bir sessizliğe gömülü. Pencereye bakıyorum ansızın; orada, beni gözetliyor, artık eminim! Hissettirmeden kalkıp pencereye yaklaşıyorum, benim farkıma varmamalı, yoksa kaçır. Onu gafil avlamalı ve haklamalıyım. Küüütt. Elimi kaldırıyorum duvardan, evet onu öldürdüm, oooohh be! Elimi yıkayıp yatağa dönüyorum. İçimde bir ferahlama, dizginlemeye çalışmayacağım bir zafer sevinci. Ellerimi kuruladım. Gece sabırsız bekleyişiyle ilerliyor, geniş ve rahat bir esneme... Yatağın o davetkâr duruşu. Artık uyuyabilirim.

Vızzz! Vızzzz!

Hay Allah'ım bir sivrisinek daha.

Vızzz! Vızzzz!

Çarşafı üstüme çekip yatağa gömülüyorum. Yorgunum, yeni bir süre avı kaldıramam...

Vızzz! Vızzzz!

Vızzz! Vızzzz!

Şiir:

BEN SENİ YAĞMURLARLA SEVDİM
-M.İ.'ye-

Ahmet Zeki GÜVEN
ahmetzekiguven@hotmail.com

En koyu mavilikleri getirdim avuçlarına
Uzandım göğün en uzak yerine
Bir avuç mavilik çaldım göklerden
Bir avuç sevgi saldım gönlüne
Ben seni yağmurlarla sevdim

Ben seni yağmurlarla sevdim
Bütün ıslanmışken, tüylerim ürperirken
Bir sıcaklık düşüverdi yüreğime
Bir sevgi besledim sana gönlümden
Ben seni yağmurlarla sevdim

Ben seni yağmurlarla sevdim
Dönülmesi imkânsız tövbelerle girdin hayatıma
Gözlerini gözlerime kenetledin
Ve öylece kalakaldın hülyalarımda
Ben seni yağmurlarla sevdim

Ben seni yağmurlarla sevdim
Kimsesiz bir çocuğun içli haykırışı gibi
Kimsenin duyamayacağı bir sesle
Karanlıklara haykırdım sensizliği
Olsun be gülüm ben seni yağmurlarla sevdim...

Şiir:

ANNEME

Fevzi YETKİN

Her adımda geri dönüp bakmasam,
yollar böyle uzamazdı anne...
felek böyle gaddar, zalim olmasa
içim kan ağlamazdı anne...
üşümüş çocuk yüreğimle
sensiz çığlıklar atıyorum;
sessiz haykırıyorum,
belki çıldırıyorum anne...

Şiir:

YAŞADIM SENİ

Atila Yaşrin

Anne!

Ümitsiz sevinçlerde yaşadım seni,
Dilsiz çığlıkların umutsuzluğu gibi.
Manasız sevinçlerin sesini,
Hıçkırıklar boğacakmış gibi.

Anne!

Neşesiz baharlarda yaşadım seni,
Rüzgâra güçsüz gelincikler gibi.
Suyu çekilmiş yaprağın tenini,
Avuçlarımda hisseder gibi.

Anne!

Kanlı topraklarda yaşadım seni,
Kaderine inat yaşayan çocuklar gibi.
Güneşin kalbi kadar sıcak gözlerini,
Pamuk helvaya diken çocuklar gibi.

Anne!

Yaslı bayramlarda yaşadım seni,
Yırtık ayakkabıyla bayrama çıkan umut gibi.
Darağacının yağlı kemendini,
Boynuna geçiren kader mahkûmu gibi.

Şiir:

BU ZAMAN

Suay ARSEV

suay.arsev@mynet.com

Gölge kovan gözlerinden
Gizli kalmış hatıraların
Bir yağmurlu gecede
Arayıp da bulamadığım sayılar
Yorgun gözler yürümek için hazır kollar
Sevda kokan çiçeklerin
Hafif esintisi ...
Sor bakalım adresimi
Dönüp dönüp dur karanlıkta...
Uzaktayım senin yolundan.
Gidip gidip gelemediğin yolda
Sırra kadem bastığım zamanda...

Şiir:

EL

Aslıhan TÜYLÜOĞLU

Siliniyor yüzü düşlendiği yerden

o eski kokularla

gelen

misafir

defterde kurutulmuş

çiçekleri

su yeşili bir hüznün...

hiç oturmadığımız parkta

bir elçim gökyüzü...

ılık mı

sıcak mı

soğuk mu

anlayabilsem.

Uykusuz bir şilep var denizimde!

kırık kapılarla örttüğüm

dünden

sızıyor

Unuttuğum

her dizede

sabahın dördü

diriliyor

Hadi git

kendine başka gece bul

korkutacak!

Belleğimi kazıyan, hiç yorulmadan

ellerin,

sıcak mı

soğuk mu

ılık mı

Hiç bilmeyeceğim.